

Bachelorscriptie Fiscale Economie

DE GEWENSTE VERVANGING VAN DE FORFAITAIRE RENDEMENTSHEFFING

Remco Ibelings

Studentnummer: 434133

Scriptiebegeleider: C. van Wijk

Tweede beoordelaar: Mr. R.B.N. van
Ovost

Datum definitieve versie: 29 juli 2019

*Een onderzoek naar de aanvaardbaarheid van de huidige forfaitaire
rendementsheffing en het meest geschikte alternatief*

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Inleiding	- 3 -
1.2 Onderzoeksvraag en toetsingskader	- 5 -
1.3 Afbakening	- 6 -
1.4 Opzet.....	- 7 -
Hoofdstuk 2 – De ontwikkeling van de vermogensrendementsheffing	- 8 -
2.1 Wet inkomstenbelasting 1964	- 8 -
2.2 De forfaitaire vermogensrendementsheffing.....	- 9 -
2.2.1 Het wettelijke kader van box 3 in de Wet IB 2001	- 9 -
2.2.2 De rendementsgrondslag en peildatum	- 10 -
2.2.3 De hoogte van het forfaitaire rendement en het tarief	- 11 -
2.2.4 Heffingsvrij vermogen	- 11 -
2.3 De herziening van box 3 per 1 januari 2017	- 12 -
2.4 Variant D.....	- 13 -
2.5 Samenvatting	- 14 -
Hoofdstuk 3 – De vermogensaanwasbelasting.....	- 16 -
3.1 De heffingssystematiek van de vermogensaanwasbelasting	- 16 -
3.2.1 Bank- en spaartegoeden	- 16 -
3.2.2 Aandelen, obligaties en derivaten	- 17 -
3.2.3 Onroerende zaken.....	- 18 -
3.2.4 Overige vermogenstitels	- 19 -
3.2.5 Schulden	- 19 -
3.2.6 Kostenaf trek.....	- 20 -
3.2.7 Verliesverrekening	- 20 -
3.2.8 Heffingsvrij vermogen	- 21 -
3.3 Samenvatting	- 21 -
Hoofdstuk 4 – Vermogenswinstbelasting.....	- 23 -
4.1 De heffingssystematiek van een vermogenswinstbelasting	- 23 -
4.2.1 Bank- en spaartegoeden	- 24 -
4.2.2 Aandelen, obligaties en derivaten	- 25 -
4.2.3 Onroerende zaken.....	- 25 -
4.2.4 Overige vermogenstitels	- 25 -
4.2.5 Schulden	- 26 -
4.2.6 Kostenaf trek.....	- 26 -
4.2.7 Verliesverrekening	- 27 -
4.2.8 Heffingsvrij vermogen	- 27 -

4.3 Samenvatting	- 27 -
Hoofdstuk 5 – Een korte weergave van de overige varianten	- 29 -
5.1 Belasten van werkelijk spaarrendement.....	- 29 -
5.2 De variant van Bavinck	- 29 -
5.3 De variant van Heithuis	- 30 -
Hoofdstuk 6 – De voor- en nadelen van de verschillende varianten	- 31 -
6.1 Huidige heffingssystematiek en variant D.....	- 31 -
6.1.1 Het draagkrachtbeginsel.....	- 31 -
6.1.2 Het neutraliteitsbeginsel	- 33 -
6.1.3 Het doelmatigheidsbeginsel	- 33 -
6.2 Vermogensaanwasbelasting	- 34 -
6.2.1 Het draagkrachtbeginsel.....	- 34 -
6.2.2 Het neutraliteitsbeginsel	- 35 -
6.2.3 Het doelmatigheidsbeginsel	- 35 -
6.3 Vermogenswinstbelasting	- 36 -
6.3.1 Het draagkrachtbeginsel.....	- 36 -
6.3.2 Het neutraliteitsbeginsel	- 37 -
6.3.3 Het doelmatigheidsbeginsel	- 38 -
6.4 Het belasten van werkelijk spaarrendement.....	- 39 -
6.4.1 Het draagkrachtbeginsel.....	- 39 -
6.4.2 Het neutraliteitsbeginsel	- 39 -
6.4.3 Het doelmatigheidsbeginsel	- 39 -
6.5 De varianten van Bavinck en Heithuis.....	- 39 -
6.5.1 Het draagkrachtbeginsel.....	- 39 -
6.5.2 Het neutraliteitsbeginsel	- 40 -
6.5.3 Het doelmatigheidsbeginsel	- 41 -
6.6 Conclusie ten aanzien van varianten	- 42 -
6.7 Samenvatting.....	- 43 -
Hoofdstuk 7 – Samenvatting en conclusie.....	- 44 -
7.1 Samenvatting	- 44 -
7.2 Beantwoording van de onderzoeksvraag	- 46 -
7.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	- 47 -
Literatuurlijst	- 48 -
Bijlages.....	- 51 -

Hoofdstuk 1 - Inleiding

Sinds de invoering van de Wet inkomstenbelasting 2001 wordt met betrekking tot het spaar- en beleggingsvermogen van natuurlijke personen belasting geheven over een forfaitair rendement (box 3).¹ Het voordeel uit particulier spaar- en beleggingsvermogen werd tot 1 januari 2017 vastgesteld op 4 procent van de grondslag.² Over dit forfaitaire rendement werd vervolgens 30 procent belasting geheven waardoor het box 3 vermogen effectief belast werd met 1,2 procent.³ Ten tijde van de invoering van de Wet inkomstenbelasting 2001 werd in de vakliteratuur al betoogd dat de nieuwe forfaitaire rendementsheffing in box 3 meer in strijd is met het draagkrachtbeginsel dan een heffing over het werkelijk behaald rendement.⁴ Ondanks deze strijdigheid met het draagkrachtbeginsel was er weinig tot geen discussie omtrent de invoering van het forfaitaire rendement. Dit is te verklaren door het feit dat spaarders en beleggers in de toenmalige economie vaak een rendement behaalde dat hoger was dan het forfaitaire rendement van 4 procent. De Euribor rente, de rente die gebruikt wordt voor het vaststellen van rentes voor spaarrekeningen, was in 2001 nog ongeveer 5 procent.⁵ Dit betekent dat een deel van de ontvangen rente over spaarrekeningen buiten de heffing bleef. In de loop der jaren is box 3 echter toch een onderwerp van discussie geworden binnen zowel de media als de fiscale literatuur.⁶ De Euribor rente zakte na 2001 meermaals ver onder de 4 procent.⁷ Door deze ontwikkeling werd het forfaitaire rendement hoger dan het werkelijk behaalde rendement van spaarders met als gevolg dat er belasting werd geheven over niet gerealiseerd rendement. In zijn arrest van 14 juni 2019 concludeert de Hoge Raad dat een nominaal gemiddeld rendement van 4 procent niet meer haalbaar was in elk van de jaren vanaf respectievelijk 2009 op Nederlandse staatsobligaties, 2001 op spaarrekeningen en 2010 op deposito's.⁸

De toenemende ontevredenheid omtrent box 3 blijkt ook uit het feit dat verschillende belastingplichtigen naar de rechter zijn gestapt. De afgelopen jaren zijn er meerdere procedures bij de Hoge Raad aanhangig gemaakt waarin de strijdigheid van de forfaitaire rendementsheffing met het Europese eigendomsrecht ex. art. 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ter discussie stond.⁹ In het eerder genoemde arrest van 14 juni 2019 heeft de Hoge Raad bepaald dat een rendement van 4 procent voor de jaren 2013 en 2014 niet meer haalbaar was zonder dat belastingplichtigen daar risico voor hoeven te nemen. Op het moment dat het nominaal in box 3 te behalen rendement voor de jaren 2013 en 2014 gemiddeld lager is dan 1,2 procent vormt de box 3-heffing, volgens de Hoge Raad, een schending van art. 1 EP EVRM op stelselniveau.¹⁰

¹ Art. 5.2 Wet IB 2001

² Art. 5.2 Wet IB 2001 (Oud)

³ Art. 2.13 Wet IB 201

⁴ Cnossen en Bovenberg, *WFR* 2000/4.

⁵ Zie bijlage 1 en <https://www.actuelerentestanden.nl/euribor.asp?i=5>

⁶ Reus *WFR* 2018/47, p. 44-47; Heithuis e.a., *'Inkomstenbelasting. Inclusief hoofdzaken loonbelasting en premieheffing'*; *De Telegraaf* 2 januari 2018.

⁷ Zie bijlage 1

⁸ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:PHR:2018:1439.

⁹ Zie bijvoorbeeld: HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812; HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129; HR (A-G) 31-12-2018, ECLI:NL:PHR:2018:1439.

¹⁰ 'Met een dergelijke schending op stelselniveau gaat een rechtstekort gepaard waarin niet kan worden voorzien zonder op stelselniveau keuzes te maken. Deze keuzes zijn niet voldoende duidelijk uit het stelsel van de wet af te leiden. Dan past de rechter ten opzichte van de wetgever terughoudendheid bij het voorzien in zo'n rechtstekort op stelselniveau. Voor ingrijpen van de rechter is in beginsel geen plaats, tenzij een individuele belastingplichtige in strijd met artikel 1 EP wordt geconfronteerd met een individuele en buitensporige last'; HR 14 juni 2019, ECLI:NL:PHR:2018:1439.

In dit onderzoek wordt verder niet ingegaan op de discussie rondom de eventuele strijdigheid met het Europese eigendomsrecht.

De toenemende onrust omtrent box 3 is niet onopgemerkt gebleven binnen de politiek. De Tweede Kamer heeft het kabinet middels twee aangenomen moties de opdracht gegeven om onderzoek te doen naar welke maatregelen er genomen dienen te worden om een belasting over werkelijke rendementen in box 3 te kunnen heffen. Hierbij is het van belang dat gekeken wordt naar zowel de benodigde wetswijziging door de wetgever als de benodigde en mogelijke procesaanpassingen bij de Belastingdienst. Daarbij is aan het kabinet gevraagd om bij dit onderzoek een uiterste inspanningsverplichting op zich te nemen.¹¹ Het kabinet heeft inmiddels gehoor gegeven aan deze opdracht en is een onderzoek gestart naar mogelijkheden voor het belasten van het werkelijke rendement.¹² Het kabinet onderzoekt vier verschillende varianten, namelijk: een vermogensaanwasbelasting (variant A), een vermogenswinstbelasting (variant B), een forfaitaire heffing over de individuele vermogensmix (variant C) en een forfaitair systeem waarbij tegemoet wordt gekomen aan de door burgers gepercipieerde onrechtvaardigheid (variant D).

Het is nog niet bekend of en wanneer overgegaan wordt tot een heffing over het werkelijke rendement. Uit de kabinetsreactie van 15 april 2019 blijkt dat het onderzoek nog in volle gang is.¹³ Door de complexiteit van het invoeren van een systeem waarin het werkelijke rendement belast wordt, kost het onderzoek veel tijd en wordt er ondertussen nog steeds belasting geheven over een forfaitair rendement. Verder wordt in deze brief een vijfde variant genoemd waarbij het inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement en het inkomen uit beleggen forfaitair wordt belast. De uitkomst van het deelonderzoek naar deze variant wordt, naar verwachting van de Staatssecretaris, op Prinsjesdag 2019 naar de Kamer gestuurd. Daarbij geeft de Staatssecretaris aan dat er ook onderzoek zal worden gedaan naar het belasten van vermogen in brede zin. Hierbij zal dan naast het box 3 -vermogen ook vermogen in andere belastingen, zoals onroerende zaken en ondernemingsvermogen in box 1 en box 2 worden betrokken.¹⁴ Deze variant wordt in dit onderzoek niet verder uitgewerkt.

Om de burger tussentijds tegemoet te komen is de forfaitaire rendementsheffing aangepast om de heffing beter aan te laten sluiten bij de werkelijkheid. De vermogensrendementsheffing bestaat met ingang van 1 januari 2017 uit twee rendementsklassen met daarbij behorende forfaitaire rendementspercentages. Rendementsklasse 1 ziet op het spaardeel en rendementsklasse 2 op het beleggingsdeel. Per 1 januari 2019 is het rendementspercentage in rendementsklasse 1 op 0,13 procent vastgesteld en in rendementsklasse 2 op 5,60 procent.¹⁵ Het box 3 vermogen van een belastingplichtige wordt vervolgens forfaitair verdeeld over beide rendementsklassen op basis van de omvang van het vermogen.¹⁶ Wanneer het vermogen groter wordt, valt een steeds groter deel in rendementsklasse 2 waardoor er meer forfaitair rendement in aanmerking wordt genomen bij de belastingplichtige. De gewijzigde forfaitaire rendementsheffing zou eerlijker zijn omdat particulieren met een klein vermogen hun geld vaak op een spaarrekening zetten en mensen met een groot vermogen daarnaast ook nog beleggen en hiermee een hoger rendement behalen.¹⁷

¹¹ Kamerstukken II, 2015-2016, 34300, nr. 62; Kamerstukken II, 2015-2016, 34302, nr.97.

¹² Zie hiervoor *Voortgangsrapportage box 3 2016* en *Keuzedocument box 3 2017*.

¹³ *Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement*, 15 april 2019, 2019-0000063014.

¹⁴ *Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement*, 15 april 2019, 2019-0000063014.

¹⁵ Percentages 2017: 1,63 procent respectievelijk 5,39 procent; Percentages 2018: 0,36 procent respectievelijk 5,38 procent.

¹⁶ Art. 5.2 IB 2001

¹⁷ Kamerstukken II 2015-2016, 34302, nr. 3, blz. 9 (MvT).

Aangezien het nog niet duidelijk is voor welke variant wordt gekozen, is het relevant om onderzoek te doen naar de verschillende varianten. Na de beschrijving en toetsing van de verschillende varianten kan een aanbeveling worden gedaan over welke variant het meest geschikt is om de huidige box 3 heffing te vervangen.

1.2 Onderzoeksvraag en toetsingskader

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt: *Is de huidige forfaitaire vermogensrendementsheffing aanvaardbaar en is er een alternatieve box 3 heffing geschikter?*

Aan de hand van onderstaande deelvragen wordt deze onderzoeksvraag beantwoord:

1. Hoe werkt de heffingssystematiek van box 3 in de wet inkomstenbelasting 2001 en hoe heeft deze zich ontwikkeld?
2. Welke alternatieven zijn er voor een box 3 heffing waardoor de belastingheffing beter aansluit bij het werkelijk behaalde rendement?
3. Hoe verhouden deze varianten zich tot het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel?

Binnen dit onderzoek worden vier alternatieven voor de huidige box 3-heffing besproken: een vermogensaanwasbelasting, een vermogenswinstbelasting, de zogenoemde 'variant D' en de variant waarbij slechts inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement wordt belast. Variant C wordt buiten beschouwing gelaten omdat de Staatssecretaris heeft aangegeven dat hij deze variant onwenselijk acht.¹⁸ Verder worden de varianten van Bavinck en Heithuis besproken omdat zij de varianten van de Staatssecretaris aanvullen.

De hiervoor genoemde varianten worden belicht omdat deze worden behandeld in het onderzoek van het kabinet naar een box 3 heffing die beter aansluit bij de werkelijk behaalde rendementen en binnen de vakliteratuur meermaals aan bod komen.¹⁹ Vervolgens worden de huidige forfaitaire rendementsheffing en de hiervoor genoemde varianten getoetst aan het draagkrachtbeginsel, het neutraliteitsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel. Deze beginselen overlappen met de doelstellingen die bij de invoering van de Wet IB 2001 nagestreefd werden, namelijk de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, een evenwichtige belastingdruk en vereenvoudiging van het belastingstelsel. Hieronder worden het draagkrachtbeginsel, het neutraliteitsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel beschreven. Aan de hand van deze beschrijvingen kunnen de verschillende varianten getoetst worden aan de beginselen.

- De inkomstenbelasting is in Nederland de belangrijkste draagkrachtbelasting.²⁰ Om deze reden is het van belang dat een box 3 heffing voldoet aan het draagkrachtbeginsel. Het draagkrachtbeginsel vloeit voort uit het gelijkheidsbeginsel en houdt in dat gelijke gevallen gelijk behandeld dienen te worden, dan wel ongelijk naarmate van hun ongelijkheid. Fiscaal gezien heeft dit als gevolg dat de verdeling van de belastingdruk plaats dient te vinden in verhouding tot ieders draagkracht. Wanneer de belastingdruk hoofdelijk over de belastingplichtigen wordt verdeeld is dit in strijd met het draagkrachtbeginsel.²¹ De draagkracht van een belastingplichtige wordt onder meer bepaald door consumptie, inkomen en vermogen. Ook de persoonlijke

¹⁸ Keuzedocument box 3 2017, p. 36.

¹⁹ Voortgangsrapportage box 3 2016; Keuzedocument box 3 2017; Bavinck, WFR 2019/22; Heithuis, WFR 2019/63.

²⁰ Stevens, WFR 2011/1168.

²¹ Heithuis e.a. 2017, p. 1.

omstandigheden van de belastingplichtige spelen mee bij het bepalen van de draagkracht, dit blijkt onder meer uit de persoonlijke aftrekposten binnen de inkomstenbelasting.²² Het draagkrachtbeginsel is te splitsen in horizontale en verticale gelijkheid. Er is sprake van horizontale gelijkheid wanneer belastingplichtigen die in dezelfde economische situatie verkeren, dezelfde belastingdruk ervaren. Verticale gelijkheid houdt in dat belastingplichtigen in ongelijke economische posities, fiscaal ongelijk behandeld dienen te worden. In dit onderzoek wordt meer gewicht gehangen aan horizontale gelijkheid dan aan verticale gelijkheid. Verticale gelijkheid is immers lastig objectief vast te stellen en kan per belastingplichtige verschillen.²³ Horizontale gelijkheid is daarentegen wel objectief te bepalen door de verschuldigde belasting van twee belastingplichtigen die in dezelfde economische situatie verkeren met elkaar te vergelijken. Net als van den Dool pas ik verticale gelijkheid in dit onderzoek toe door bij de beoordeling van een stelsel als criterium aan te houden dat een belastingplichtige wier draagkrachtmaatstaf hoger is dan die van een ander, ten minste net zo veel belasting verschuldigd dient te zijn als die ander.²⁴ Voor het meten van draagkracht ga ik uit van het inkomen uit vermogen.

- Het fiscale neutraliteitsbeginsel kent twee betekenissen, te weten economische en internationale neutraliteit. Economische neutraliteit houdt in dat het economisch handelen zo min mogelijk moet worden beïnvloed door de belastingheffing.²⁵ De vermogensrendementsheffing mag niet als gevolg hebben dat dit de economisch zuivere afweging tussen rendement en risico verhindert aangezien dit de marktwerking kan verstoren.²⁶ Verder moet een systeem voldoen aan internationale neutraliteit. Zo mag de vermogensrendementsheffing bijvoorbeeld geen invloed hebben op de keuze of er wordt belegd in Nederland of in het buitenland. Daarbij is het niet de bedoeling dat de box 3-heffing leidt tot de drang tot emigratie om fiscale redenen.²⁷ In dit onderzoek staat de economische neutraliteit centraal bij het toetsen van de verschillende varianten. De eventuele invoering van een nieuwe box 3- heffing moet de invloed op gedragingen van individuen en hun economische beslissingen zoveel mogelijk beperken.
- Een belasting voldoet aan het doelmatigheidsbeginsel wanneer deze geheven wordt met zo min mogelijk regelgeving.²⁸ Om deze reden is bij de invoering van de Wet IB 2001 dan ook gekozen voor een forfaitaire rendementsheffing in box 3; het gebruik maken van een forfait zou immers de doelmatigheid bevorderen.²⁹ De baten van een forfaitaire regeling zouden opwegen tegen de kosten daarvan. Bij toetsing aan het doelmatigheidsbeginsel wordt onder meer gekeken, voorzover de gegevens beschikbaar zijn, naar de administratieve kosten, fraudemogelijkheden en de complexiteit van een systeem.

1.3 Afbakening

Bij de toetsing van de verschillende varianten wordt telkens slechts gekeken naar de gevolgen voor Nederland, de eventuele gevolgen in het buitenland blijven buiten beschouwing. Ook het tarief van de alternatieve box 3-heffing wordt niet besproken. Daarbij zal er ook niet getoetst worden aan de eventuele strijdigheid van de box 3-heffing met art. 1 EP EVRM. Deze scriptie

²² Heithuis e.a. 2017, p. 2.

²³ Van den Dool 2009, p.14.

²⁴ Van den Dool 2009, p.14.

²⁵ Cornielje 2016, *Fiscale monografieën*, nr. 146.

²⁶ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 62.

²⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 63.

²⁸ Verslag ficties en forfaits in het belastingrecht 2014, p.2.

²⁹ Verslag ficties en forfaits in het belastingrecht 2014, p.2.

richt zich uitsluitend op de vraag welke heffingssystematiek in box 3 het beste kan worden gehanteerd op basis van de genoemde beginselen.

1.4 Opzet

De eerste deelvraag wordt beantwoord in hoofdstuk 2. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de forfaitaire vermogensrendementsheffing tot stand is gekomen en hoe deze werkt. De ontwikkeling van box 3 wordt uitvoerig besproken door middel van het beschrijven van de afwegingen die zijn gemaakt bij het invoeren van de forfaitaire rendementsheffing en waarom deze in 2017 is herzien.

In hoofdstukken 3 tot en met 5 wordt de tweede deelvraag beantwoord. Er zijn verschillende varianten van een box 3 heffing met het werkelijk behaalde rendement als grondslag of een grondslag waarmee de werkelijkheid beter wordt benaderd. De vijf varianten die in deze hoofdstukken worden besproken zijn een vermogensaanwasbelasting, een vermogenswinstbelasting, de variant waarbij het inkomen uit sparen naar werkelijk rendement wordt belast en het inkomen uit beleggen op een forfaitaire wijze, de variant van Bavinck en de variant van Heithuis.

In hoofdstuk 6 wordt de huidige box 3-heffing tezamen met de besproken varianten beoordeeld en getoetst aan het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel. De voor- en nadelen worden telkens tegen elkaar afgezet.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 7 het onderzoek kort samengevat waarna de onderzoeksvraag beantwoord wordt op basis van de antwoorden op de deelvragen. Tot slot worden er enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

Hoofdstuk 2 – De ontwikkeling van de vermogensrendementsheffing

Alvorens antwoord kan worden gegeven op de vraag welke alternatieve box 3-heffing het meest geschikt is om de huidige box 3-heffing te vervangen, is het van belang om een duidelijk beeld te schetsen van de ontwikkelingen en veranderingen in het belasten van vermogen en de inkomsten daaruit. Middels deze beschrijving worden de sterke en zwakke punten van de huidige vermogensrendementsheffing duidelijk en dit is van belang bij de vergelijking met de verschillende varianten. Een nieuwe variant is immers slechts een verbetering als het de problemen van het huidige systeem oplost. Eerst zal daarom kort het systeem dat gold onder de Wet inkomstenbelasting 1964 (hierna: Wet IB 1964) beschreven worden. Daarna wordt de forfaitaire box 3- heffing van de Wet inkomstenbelasting 2001 (hierna: Wet IB 2001) beschreven alsmede de wetswijziging per 1 januari 2017. Bij deze beschrijving wordt ook ingegaan op de doelstellingen en randvoorwaarden van deze heffingen.

2.1 Wet inkomstenbelasting 1964

De Wet IB 1964 kende een synthetisch inkomensbegrip, dit betekent dat de werkelijke inkomsten uit vermogen samen met het overige inkomen tegen het progressieve tarief in de heffing werden betrokken.³⁰ Vermogensinkomsten werden gedefinieerd als alle niet als winst uit onderneming, winst uit aanmerkelijk belang of inkomsten uit arbeid aan te merken voordelen die worden getrokken uit onroerende en roerende zaken en uit rechten geen betrekking hebben op zaken.³¹ Uit deze definitie van vermogensinkomsten volgt dat slechts de vruchten van het vermogen tot het inkomen behoorden en de (on)gerealiseerde waardeinstijgingen van vermogensbestanddelen niet.³² Door de differentiatie in de fiscale behandeling van de vruchten van het vermogen en de waardeinstijgingen van vermogensbestanddelen zochten belastingplichtigen manieren om voordelen uit vermogen zoveel mogelijk te genieten in de vorm van vermogenswinst en niet in de vorm van rente of dividend. Op deze manier werden de voordelen uit vermogen omgezet van progressief belaste voordelen naar onbelaste voordelen.³³ Er kwamen steeds meer financiële producten op de markt waarbij de voordelen die in economische zin rente of dividend vertegenwoordigen werden genoten in de vorm van een onbelaste waardeinstijging.³⁴

Tegenover de belastingheffing over de werkelijke inkomsten uit vermogen stond de mogelijkheid om kosten gemaakt voor verwerving, inning of behoud van inkomsten af te trekken van het inkomen.³⁵ Deze kosten waren slechts aftrekbaar wanneer het vermogensbestanddeel waarmee ze samenhangen als bron van inkomen kwalificeerde. Door het synthetische inkomensbegrip kwamen de aftrekbare kosten in mindering op het totale inkomen.³⁶ Door het combineren van aftrekbare kosten en het af- of uitstellen van belastbare vermogensinkomsten konden vermogende particulieren hun inkomstenbelasting aanzienlijk verlagen.³⁷

Naast de werkelijke inkomsten uit vermogen werd ook het vermogen zelf belast. Regels omtrent de vermogensbelasting waren neergelegd in de Wet op de vermogensbelasting 1964 (hierna: Wet VB 1964). De definitie van vermogen was de waarde van de bezittingen

³⁰ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 59.

³¹ Art. 24 lid 1 Wet IB 1964.

³² Voorbeelden van vruchten van het vermogen zijn dividend, rente en huur.

³³ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr.3, p. 35-36; *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 59.

³⁴ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 60.

³⁵ Art. 35 lid 1 Wet IB 1964

³⁶ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 59.

³⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 60.

verminderd met de waarde van de schulden.³⁸ Het vermogen werd belast tegen een vast tarief van 0,7 procent.³⁹ Veel belastingplichtigen beoordeelden het progressieve tarief voor vermogensinkomsten in combinatie met de vermogensbelasting als onredelijk.⁴⁰ Deze ontevredenheid tezamen met de diverse manieren waarop de belastingheffing over inkomsten uit vermogen ontgaan werd, heeft er mede toe geleid dat de inkomstenbelasting met ingang van 2001 is herzien.⁴¹

2.2 De forfaitaire vermogensrendementsheffing

Per 1 januari 2001 is de inkomstenbelasting grondig herzien door de invoering van de Wet IB 2001. De invoering van deze wet betekende het einde van zowel de Wet IB 1964 als de Wet VB 1964. Er is bij de invoering van de Wet IB 2001 voor gekozen om over te stappen op een meer analytische inkomstenbelasting met bredere heffingsgrondslagen.⁴² Dit heeft als gevolg dat niet langer al het inkomen bij elkaar wordt opgeteld en wordt belast met één tarief. Een gesloten boxenstructuur met verschillende tarieven werd ingevoerd tezamen met een stelsel van forfaitair rendement voor inkomen uit sparen en beleggen. De wijziging van de inkomstenbelasting moest een oplossing vormen voor de problematiek, zoals de grondslaguitholling en de toenemende onvrede, die voor kwam onder de synthetische inkomstenbelasting van de Wet IB 1964.⁴³ Verder moest de wijziging bijdragen aan een meer rechtvaardige heffing.⁴⁴ De Tweede Kamer was van mening dat een forfaitaire heffing de voorkeur had boven het belasten van de werkelijke inkomsten uit sparen en beleggen. Een vermogenswinstbelasting zou tot zeer ingewikkelde regelgeving, gecompliceerde uitvoering, administratieve rompslomp en een instabiele opbrengst leiden terwijl deze problemen bij een forfaitaire heffing minder spelen.⁴⁵ De doelstellingen en randvoorwaarden van de wetwijzigingen waren de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, een evenwichtige belastingdruk, vereenvoudiging van het belastingstelsel en het bevorderen van de fiscale neutraliteit.⁴⁶

2.2.1 Het wettelijke kader van box 3 in de Wet IB 2001

Sinds de invoering van de Wet IB 2001 wordt er een forfaitaire vermogensrendementsheffing voor inkomen uit sparen en beleggen gehanteerd. Hierbij wordt geabstraheerd van de werkelijk gerealiseerde of genoten voordelen, maar in plaats daarvan wordt een verondersteld inkomen in aanmerking genomen voor de belastingheffing.⁴⁷ Een stelsel van forfaitair rendement kan op verschillende manieren vorm worden gegeven. Zo kan de rendementsgrondslag een omvangrijke groep vermogensbestanddelen zijn of zich beperken tot één of meerdere specifieke vermogensbestanddelen. Over de rendementsgrondslag wordt vervolgens een forfaitair rendement berekend. De rendementsgrondslag kan op verschillende manieren berekend worden. Zo kan de waarde bijvoorbeeld berekend worden door de gemiddelde waarde te nemen van de vermogensbestanddelen gedurende een belastingtijdvak of door de waarde op een specifieke peildatum te nemen.⁴⁸ Verder moet de hoogte van het forfaitaire rendement, tarief en heffingsvrije vermogen bepaald worden. In deze paragraaf wordt de

³⁸ Art. 3 lid 2 Wet VB 1964.

³⁹ Art. 14 lid 1 Wet VB 1964.

⁴⁰ *Kamerstukken II 1997/98*, 25810, nr.2, p. 57.

⁴¹ *Kamerstukken II 2005/06*, 30375, nrs. 1-2, p. 62.

⁴² *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr.3, p. 4.

⁴³ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr.3, p. 6.

⁴⁴ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr.3, p. 4.

⁴⁵ *Kamerstukken II 1998/99*, 26727, nr.3, p. 296.

⁴⁶ *Kamerstukken II 2005/06*, 30375, nrs. 1-2, p. 61.

⁴⁷ Van den Dool 2009, p. 66.

⁴⁸ Van den Dool 2009, p. 66.

forfaitaire vermogensrendementsheffing uiteengezet zoals deze in Nederland is vormgegeven met ingang van 2001.

2.2.2 De rendementsgrondslag en peildatum

De rendementsgrondslag van de forfaitaire rendementsheffing is de waarde in het economisch verkeer van de bezittingen verminderd met de waarde in het economisch verkeer van de schulden voorzover niet reeds begrepen in box 1 of box 2.⁴⁹ Bij de waardering van de vermogensbestanddelen wordt gebruik gemaakt van de peildatumsystematiek, wat inhoudt dat de kwalificerende bezittingen van de belastingplichtige steeds op 1 januari op de waarde in het economisch verkeer worden gesteld.⁵⁰ De waarde in het economisch verkeer is 'de prijs die bij aanbidding van de zaak ten verkoop op de meest geschikte wijze na de beste voorbereiding door de meestbiedende gegadigde daarvoor zou zijn besteed.'⁵¹ Het voordeel uit sparen en beleggen werd vervolgens gesteld op 4 procent van de grondslag sparen en beleggen. De grondslag sparen en beleggen is de rendementsgrondslag aan het begin van het kalenderjaar voorzover deze meer bedraagt dan het heffingsvrije vermogen.⁵² Indien de waarde van een bezitting of van een schuld op de peildatum niet kan worden bepaald, wordt die waarde bepaald op het naastbij gelegen tijdstip waarop dat wel mogelijk is.⁵³

In beginsel vallen alle bezittingen van een belastingplichtige die in economische zin rendement kunnen opleveren onder de reikwijdte van box 3. Bezittingen die al in box 1 of box 2 zijn begrepen, vallen over het algemeen buiten de reikwijdte van de forfaitaire rendementsheffing. Hierbij kan gedacht worden aan de eigen woning.⁵⁴ Op deze rangorderegeling zijn wel enkele uitzonderingen opgenomen in de wet.⁵⁵ In de grondslag zijn de volgende bezittingen opgenomen:⁵⁶

- onroerende zaken;
- rechten die direct of indirect op onroerende zaken betrekking hebben;
- roerende zaken die door de belastingplichtige en personen die behoren tot zijn huishouden niet voor persoonlijke doeleinden worden gebruikt of verbruikt alsmede roerende zaken die voor persoonlijke doeleinden worden gebruikt of verbruikt doch hoofdzakelijk als belegging dienen;
- rechten op roerende zaken;
- rechten die niet op zaken betrekken hebben, waaronder geld en
- overige vermogensrechten.

Binnen het stelsel van forfaitaire rendementsheffing kunnen schulden van de belastbare grondslag worden afgetrokken, voorzover de gezamenlijke waarde van de schulden meer bedraagt dan € 3.100.⁵⁷ De schulden behoeven voor verrekening geen verband te houden met bovenstaande bezittingen. Schulden die al in box 1 of box 2 zijn betrokken mogen niet worden verrekend in box 3.⁵⁸ Ook consumptieve schulden mogen in mindering worden gebracht op de belastbare grondslag van het forfaitaire rendement. De keuze om ook consumptieve schulden in mindering te mogen brengen is enerzijds gebaseerd op de overweging dat de belastingherziening het minder aantrekkelijk maakt om consumptieve leningen aan te gaan en

⁴⁹ Art. 2.14 Wet IB 2001; Art. 5.3 Wet IB 2001.

⁵⁰ Art 5.2 Wet IB 2001; Art. 5.19 t/m 5.23 Wet IB 2001

⁵¹ HR 5 februari 1969, ECLI:NL:HR:1969:AX5888.

⁵² Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001 (oud).

⁵³ Art. 5.19 lid 3 Wet IB 2001.

⁵⁴ Art. 2.14 Wet IB 2001; Art. 5.3 lid 2 Wet IB 2001.

⁵⁵ Zie voor deze uitzonderingen art. 2.14 lid 3 Wet IB 2001.

⁵⁶ Art. 5.3 lid 2 Wet IB 2001; *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr.3, p. 37.

⁵⁷ Art. 5.3 lid 3 sub f Wet IB 2001.

⁵⁸ Art. 5.3 lid 3 Wet IB 2001.

anderzijds op overwegingen van eenvoud en uitvoerbaarheid. Het uitsluiten van consumptieve schulden zou immers tot complexe wetgeving en discussies tussen de belastingplichtigen en de Belastingdienst leiden.⁵⁹ Het saldo van de bezittingen en de schulden wordt nooit lager dan nihil gesteld, dit betekent dat er in box 3 geen verticale verliesverrekening mogelijk is.⁶⁰

2.2.3 De hoogte van het forfaitaire rendement en het tarief

Het forfaitaire rendement was tot de wetswijziging van 1 januari 2017 4 procent van de grondslag sparen en beleggen.⁶¹ Het uitgangspunt van de forfaitaire rendementsheffing was dat deze vorm zou worden gegeven op een zodanige wijze dat daarmee op een globale maar aanvaardbare wijze zou kunnen worden aangesloten bij de werkelijk behaalde rendementen die de belastingplichtigen gemiddeld moeten kunnen behalen zonder dat zij daar veel risico voor hoeven te nemen indien dit over een wat langere periode wordt gezien. Bij rendement dat kan worden behaald zonder risico kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het rendement op staatsobligaties.⁶² Op deze manier werd geen rekening gehouden met de omvang van de werkelijk genoten inkomsten uit vermogen.⁶³ Mede omwille van eenvoud en uitvoerbaarheid is bij de opzet van het forfaitaire rendement gekozen voor één ongedifferentieerd forfait voor alle vormen van vermogen.⁶⁴ Verder is ervoor gekozen om het forfaitair rendementspercentage voor een langere periode vast te laten staan omdat het percentage is gebaseerd op een gemiddeld rendement dat over een langere periode haalbaar is. Doordat het forfaitair rendementspercentage voor een langere periode vast werd gezet kon een grote mate van zekerheid worden geboden aan belastingplichtigen omtrent de te betalen belasting. Een ander voordeel was dat het hanteren van een langjarig vaststaand percentage een zeer stabiele belastingopbrengst garandeerde.⁶⁵

Het forfaitair bepaalde rendement wordt belast tegen een tarief van 30 procent.⁶⁶ De keuze voor een belastingtarief van 30 procent is een afweging van meerdere factoren. Ten eerste zou dit tarief zorgen voor evenwichtige inkomenseffecten waardoor de heffing niet los komt te staan van het draagkrachtbeginsel.⁶⁷ Verder zorgt het belastingtarief van 30 procent bij een forfaitair rendement voor een redelijke heffing waardoor er voor de belastingplichtigen geen rede is voor kapitaalvlucht.⁶⁸ Tot slot leverde een tarief van 30 procent tezamen met de verbrede heffingsgrondslag voldoende budgettaire middelen om de Wet VB 1964 af te schaffen en de tarieven in de loon-en inkomstenbelasting te verlagen.⁶⁹

2.2.4 Heffingsvrij vermogen

Bij de invoering van de forfaitaire rendementsheffing is ervoor gekozen om een heffingsvrij vermogen op te nemen. Het heffingsvrije vermogen is een compensatie van de koopkrachtvermindering die optreedt door inflatie en zorgt ervoor dat kleine spaarders en beleggers buiten de heffing worden gehouden.⁷⁰ In 2001 is een vermogensvrijstelling van € 17.600 opgenomen en de hoogte van deze vrijstelling is vervolgens ieder jaar gestegen tot €30.360 in 2019.⁷¹ Indien de belastingplichtige gedurende het gehele jaar dezelfde partner

⁵⁹ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr.3, p. 38.*

⁶⁰ Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

⁶¹ Art. 5.2 Wet IB 2001 oud.

⁶² *Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7, p. 264.*

⁶³ *Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7, p. 263.*

⁶⁴ *Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7, p. 266.*

⁶⁵ *Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7, p. 264.*

⁶⁶ Art. 2.13 Wet IB 2001.

⁶⁷ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr.3, p. 38.*

⁶⁸ *Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7, p. 270.*

⁶⁹ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr.3, p. 38.*

⁷⁰ *Kamerstukken II 1979/80, 16403, nr. 1, p. 4-5; Kamerstukken II 1980/81, 16539, nr. 3, p. 9-15.*

⁷¹ Art. 5.5 lid 1 Wet IB 2001.

heeft gehad wordt een gezamenlijke grondslag sparen en beleggen bepaald. Deze gezamenlijke grondslag omvat de rendementsgrondslag aan het begin van het jaar van beide partners minus het heffingsvrije vermogen van beide partners.⁷² De gezamenlijke grondslag is vervolgens vrij toerekenbaar aan beide partners.⁷³ De vrijstelling heeft als gevolg dat er sprake is van Benthamse progressie ten aanzien van de belastingheffing over vermogensinkomsten. De gemiddelde belastingdruk neemt namelijk toe wanneer het box 3 vermogen stijgt ten opzichte van het vrijgestelde vermogen. Deze progressie is echter wel degressief doordat de progressie steeds minder wordt naarmate het vermogen verder toeneemt.⁷⁴

2.3 De herziening van box 3 per 1 januari 2017

Steeds meer spaarders in box 3 waren van mening dat het forfaitair rendementspercentage van 4 procent te hoog was. Ze kregen het gevoel dat ze belasting moesten betalen over een rendement dat ze nooit hebben behaald. Dit gevoel van de spaarders is ontstaan doordat de spaarrente steeds verder daalde. Per 1 januari 2017 is de vermogensrendementsheffing in box 3 dan ook herzien om deze beter aan te laten sluiten bij de rendementen die door de belastingplichtigen in voorafgaande jaren gemiddeld zijn behaald.⁷⁵

Voor de herziening van de forfaitaire rendementsheffing is onderzoek gedaan naar de opbouw van het box 3-vermogen en het aantal belastingplichtigen dat box 3-heffing betaalt. Deze gegevens zijn vervolgens te onderscheiden naar drie vermogensklassen, namelijk €0 tot € 100.000, € 100.000 tot € 1 miljoen en meer dan € 1 miljoen.⁷⁶ In bijlage 2 is de feitelijke gemiddelde verdeling van het box 3-vermogen over beleggingen en spaargeld inzichtelijk gemaakt voor het totale box 3-vermogen en voor de drie onderscheiden vermogensklassen. Uit deze grafiek blijkt dat het relatieve aandeel spaargeld afneemt en het aandeel van de beleggingen toeneemt, naarmate het box 3-vermogen groter wordt.⁷⁷ Vervolgens is er onderzoek gedaan naar de rendementen van spaartegoeden, onroerende zaken, obligaties en aandelen zoals deze in het verleden op de markt tot stand zijn gekomen. Hierbij nemen beleggingen een andere positie in dan spaargeld aangezien het rendement op spaargeld lager is dan het rendement op beleggingen. Ten tijde van het onderzoek bedroeg het vijfjaarsgemiddelde rendement op spaargeld 1,63 procent.⁷⁸ De rendementsstructuur van belegging is anders dan die van spaargeld en heeft een lange termijn karakter. Om deze reden is onderzocht welke rendementen er in het verleden over een langere periode zijn behaald op onroerende zaken, aandelen en obligaties. De uitkomst van dit onderzoek was dat het marktrendement in het verleden gemiddeld 5,5 procent bedroeg.⁷⁹ Het rendement op spaargeld en beleggingen heeft tezamen een gemiddeld rendement van 3,88 procent en wijkt weinig af van het forfaitaire rendementspercentage van 4 procent. Bij het rendementspercentage van 4 procent wordt er echter geen rekening gehouden met de verschillen in vermogensmix tussen de verschillende vermogensklassen. Grotere vermogens bestaan gemiddeld voor een aanzienlijk kleiner deel uit spaargeld dan kleinere vermogens.⁸⁰

Op basis van bovenstaande gegevens is de forfaitaire box 3-heffing aangepast om deze beter aan te laten sluiten bij de werkelijkheid. Het vermogen van elke belastingplichtige wordt,

⁷² Art. 5.2 tweede lid Wet IB 2001.

⁷³ Art. 2.17 Wet IB 2001.

⁷⁴ Kamerstukken II 2005/06, 30375, nrs. 1-2, p. 76.

⁷⁵ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 9.

⁷⁶ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 10.

⁷⁷ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 11.

⁷⁸ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 12. De precieze opbouw van dit vijfjaarsgemiddelde blijft buiten beschouwing.

⁷⁹ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 13. Zie bijlage 3 voor opbouw van het rendementspercentage.

⁸⁰ Kamerstukken II 2015/16 34302, nr. 3, p. 13.

afhankelijk van de omvang, verdeeld over drie schijven en per schijf geldt een gemiddelde vermogensmix. De drie schijven zijn per 1 januari 2019 € 0 tot € 71.650, € 71.650 tot € 989.736 en meer dan € 989.736. Het spaardeel in de eerste schijf bedraagt 67 procent. In de tweede schijf bedraagt het marginale spaardeel 21 procent en in de derde schijf is het marginale spaardeel nihil.⁸¹ Vanaf de derde schijf valt dus het gehele vermogen in de rendementsklasse voor beleggen. Het spaardeel en het beleggingsdeel kennen beiden een eigen forfaitair rendementspercentage dat jaarlijks wordt herijkt aan de hand van de formules zoals deze zijn neergelegd in de wet. Het voordeel uit sparen en beleggen is per 1 januari 2019 gesteld op 0,13 procent van het gedeelte van de grondslag sparen en beleggen dat behoort tot rendementsklasse I (sparen), vermeerderd met 5,60 procent van het gedeelte van de grondslag dat behoort tot rendementsklasse II (beleggen).⁸²

Het forfaitaire rendementspercentage dat ziet op rendementsklasse I wordt jaarlijks vastgesteld op 131 procent van het gemiddelde van de rendementen op deposito's van huishoudens met een opzegtermijn van maximaal drie maanden, zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank, van de achttiende tot en met de zevende aan het kalenderjaar voorafgaande maand, verminderd met 31 procent van de som van het voornoemde gemiddelde en 0,1 procentpunt.⁸³ Het forfaitaire rendementspercentage dat ziet op rendementsklasse II wordt jaarlijks vastgesteld op de som van 53 procent van het langetermijnrendement op onroerende zaken, 33 procent van het langetermijnrendement op aandelen en 14 procent van het langetermijnrendement op obligaties.⁸⁴ Het langetermijnrendement op onroerende zaken wordt gesteld op het meetkundig gemiddelde van veertienmaal het langetermijnrendement op onroerende zaken van het kalenderjaar dat voorafgaat aan het belastingjaar en eenmaal het rendement op onroerende zaken van het kalenderjaar dat twee jaar voorafgaat aan het belastingjaar. Bij het bepalen van de langetermijnrendementen op aandelen en obligaties wordt deze formule ook gebruikt maar dan op basis van het langetermijnrendement op aandelen respectievelijk obligaties.⁸⁵

2.4 Variant D

Zoals eerder besproken doet het kabinet momenteel onderzoek naar vijf varianten om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Variant D is een forfaitair systeem waarbij er tegemoet wordt gekomen aan de door burgers ervaren onrechtvaardigheid omtrent het feit dat ze belasting betalen over een rendement dat er in het desbetreffende belastingjaar niet is geweest. Deze variant ziet dus slechts op een wijziging van het huidige systeem en de eenvoud daarvan wordt op deze manier gewaarborgd. Variant D heeft, volgens de Staatssecretaris, als gevolg dat de forfaitaire rendementen beter aansluiten bij de werkelijk behaalde rendementen en dat de kleine spaarder wordt ontzien. Daarbij is variant D op een korte termijn in te voeren omdat slechts de parameters van het huidige systeem worden aangepast.⁸⁶

De eerste parameteraanpassing die de Staatssecretaris voorstelt is het verhogen van het heffingsvrije vermogen tot maximaal €35.000. Het heffingsvrije vermogen is sinds het onderzoek naar variant D al verhoogd van €25.000 naar €30.360.⁸⁷ Door de verhoging van het

⁸¹ Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

⁸² Art. 5.2 lid Wet IB 2001. De opbouw van deze rendementspercentages wordt buiten beschouwing gelaten.

⁸³ Art. 10.6bis lid 2 Wet IB 2001.

⁸⁴ Art. 10.6bis lid 3 Wet IB 2001.

⁸⁵ Art. 10.6bis lid 4-6 Wet IB 2001.

⁸⁶ De paramaters zijn het heffingsvrije vermogen, de rendementspercentages en het tarief.

⁸⁷ Art. 5.5 Wet IB 2001; *Keuzedocument box 3 2017*, p. 37.

heffingsvrije vermogen vallen er meer belastingplichtigen met relatief weinig vermogen buiten de box 3-heffing.

De tweede voorgestelde parameteraanpassing is een aanpassing van de herijkingsformules van de rendementen. Het rendement op sparen dient niet langer te worden gebaseerd op een 5-jaars voortschrijdend gemiddelde maar op de spaarrente van het jaar t-2. Voor beleggingen moet het rendement uit het jaar t-2 voortaan voor $1/5^e$ ingewogen worden in plaats van $1/15^e$. Op deze manier sluit het forfaitaire rendement in box 3 sneller aan op de laatst gerealiseerde jaarlijkse rendementen en dit kan het draagvlak voor box 3 vergroten.⁸⁸ Inmiddels is de herijkingsformule van het spaarrendement al aangepast om deze sneller aan te laten sluiten bij de laatst gerealiseerde jaarlijkse rendementen.⁸⁹ Zie paragraaf 2.3 van dit onderzoek voor de vernieuwde herijkingsformule van het spaarrendement.

De derde voorgestelde parameteraanpassing is om in de eerste schijf uitsluitend het spaarrendement te belasten in plaats van 67 procent spaarrendement en 33 procent beleggingsrendement. Deze aanpassing vergroot de herkenbaarheid en het draagvlak van het forfaitaire rendement aangezien relatief veel belastingplichtigen in de eerste vermogensschijf uitsluitend of overwegend spaargeld aanhouden.⁹⁰

Verder stelt de Staatssecretaris nog enkele structuuraanpassingen voor waarbij er gedacht kan worden aan een oplopend tarief, één rendementspercentage dat aansluit bij het rendement op spaargeld en meer of minder vermogensschijven. Tezamen met de Staatssecretaris ben ik van mening dat er nader onderzoek gedaan dient te worden naar de gevolgen van deze eventuele structuuraanpassingen met het oog op de toenemende complexiteit bij de uitvoering.⁹¹

2.5 Samenvatting

Onder het regime van de Wet IB 1964 werden reguliere inkomsten uit vermogen tegen een progressief tarief belast en waardeinstijgingen bleven onbelast. Door de differentiatie in de fiscale behandeling van de vruchten van het vermogen en de waardeinstijgingen van vermogensbestanddelen zochten belastingplichtigen manieren om voordelen uit vermogen zoveel mogelijk te genieten in de vorm van vermogenswinst en niet in de vorm van rente of dividend. Op deze manier werden de voordelen uit vermogen omgezet van progressief belaste naar onbelaste voordelen. Het vermogen werd daarnaast volgens de Wet VB 1964 belast tegen een vast percentage van 0,7 procent. Veel belastingplichtigen beoordeelden het progressieve tarief voor vermogensinkomsten in combinatie met de vermogensbelasting als onredelijk. Deze ontevredenheid tezamen met de diverse manieren waarop de belastingheffing over inkomsten uit vermogen ontgaan werd, hebben er mede toe geleid dat de inkomstenbelasting met ingang van 2001 is herzien.

Sinds de invoering van de Wet IB 2001 wordt er een forfaitaire vermogensrendementsheffing voor inkomen uit sparen en beleggen gehanteerd. Hierbij wordt niet geheven over de werkelijk gerealiseerde of genoten voordelen, maar in plaats daarvan wordt een verondersteld inkomen in aanmerking genomen voor de belastingheffing. Het voordeel uit sparen en beleggen werd bij de invoering van de Wet IB 2001 gesteld op 4 procent van de grondslag sparen en beleggen voor zover die groter was dan het heffingsvrije vermogen. Over dit rendement was vervolgens 30 procent inkomstenbelasting verschuldigd.

⁸⁸ Keuzedocument box 3 2017, p. 37-38.

⁸⁹ Art. 10.6bis lid 2 Wet IB 2001.

⁹⁰ Keuzedocument box 3 2017, p. 37-38.

⁹¹ Keuzedocument box 3 2017, p. 38.

Steeds meer spaarders in box 3 waren van mening dat het forfaitaire rendementspercentage van 4 procent te hoog was. Ze hadden het gevoel dat ze belasting betaalden over een rendement dat ze niet hadden behaald. Per 1 januari 2017 is de vermogensrendementsheffing in box 3 dan ook herzien om deze beter aan te laten sluiten bij de rendementen die door de belastingplichtigen in voorafgaande jaren gemiddeld zijn behaald. Sinds de herziening wordt het vermogen van elke belastingplichtige, afhankelijk van de omvang, verdeeld over drie schijven en per schijf geldt een gemiddelde vermogensmix. Het spaardeel en het beleggingsdeel kennen beiden een eigen forfaitair rendementspercentage dat jaarlijks wordt herijkt aan de hand van de formules zoals deze zijn neergelegd in de wet. Het voordeel uit sparen en beleggen is per 1 januari 2019 gesteld op 0,13 procent van het gedeelte van de grondslag sparen en beleggen dat behoort tot rendementsklasse I (sparen), vermeerderd met 5,60 procent van het gedeelte van de grondslag dat behoort tot rendementsklasse II (beleggen).

Ondanks de herziening van 2017 ervaren de belastingplichtigen de box 3-heffing heden ten dage nog altijd als onrechtvaardig omdat het afwijkt van de werkelijk behaalde rendementen. De door de Staatssecretaris voorgestelde zogenoemde “Variant D” is een forfaitair systeem waarbij er tegemoet wordt gekomen aan de door burgers ervaren onrechtvaardigheid. Variant D heeft, volgens de Staatssecretaris, als gevolg dat de forfaitaire rendementen beter aansluiten bij de werkelijk behaalde rendementen en dat de kleine spaarder wordt ontzien. Daarbij is variant D op een korte termijn in te voeren omdat slechts de parameters van het huidige systeem worden aangepast. De Staatssecretaris pleit bij de beschrijving van variant D voor een verhoging van het heffingsvrije vermogen, een aanpassing van de herijkingsformules en een aanpassing van de veronderstelde vermogensmix.

Hoofdstuk 3 – De vermogensaanwasbelasting

Ondanks de herziening van de forfaitaire rendementsheffing in 2017 is een box 3- heffing op basis van een werkelijk rendement nog altijd gewenst door de Tweede Kamer.⁹² In dit hoofdstuk wordt de vermogensaanwasbelasting besproken. Hierbij wordt eerst ingegaan op de heffingssystematiek van een vermogensaanwasbelasting. Vervolgens wordt aan de hand van de door de Staatssecretaris opgestelde 'Voortgangsrapportage box 3' en het 'Keuzedocument box 3' per vermogenstitel beschreven hoe deze belast moet worden en wat de mogelijke problemen hierbij zijn.⁹³ Bij de beschrijving wordt gebruik gemaakt van deze documenten aangezien deze informatie voortkomt uit een onderzoek van de Staatssecretaris. De kans is daardoor mijns inziens groot dat de vermogensaanwasbelasting op deze manier wordt ingevoerd wanneer er voor een vermogensaanwasbelasting wordt gekozen.

3.1 De heffingssystematiek van de vermogensaanwasbelasting

Bij een vermogensaanwasbelasting worden jaarlijks zowel de niet-gerealiseerde als de gerealiseerde waardemutaties belast. Naast deze waardemutaties worden ook de reguliere inkomsten uit vermogen belast. De jaarlijkse vermogensaanwas zal worden bepaald door de eindwaarde per 31 december van een vermogensbestanddeel te vergelijken met de beginwaarde per 1 januari of met de verkrijgingsprijs indien dit vermogensbestanddeel gedurende het belastingjaar in bezit is gekomen. Deze vermogensvergelijking moet vervolgens worden gecorrigeerd voor tussentijdse stortingen en onttrekkingen. Bij stortingen kan gedacht worden aan aankopen en bij onttrekkingen aan verkopen. Deze correctie heeft als gevolg dat tussentijdse aankopen niet als waardestijging en tussentijdse onttrekkingen niet als verlies worden gezien.⁹⁴ Door deze heffingssystematiek wordt langdurig uitstel van belastingheffing door vermogenstitels met reguliere inkomsten om te zetten in vermogenstitels die alleen een waardemutatie genereren voorkomen. Een nadeel van deze heffingssystematiek is daarentegen dat er bij heffing over niet-gerealiseerde waardestijgingen liquiditeitsproblemen kunnen ontstaan bij de belastingplichtige.⁹⁵

In beginsel vallen alle vermogensbestanddelen onder het regime van de vermogensaanwasbelasting. Het is echter niet zo dat de vermogensaanwasbelasting voor alle soorten vermogensbestanddelen zonder problemen ingevoerd kan worden. Hieronder zullen de verschillende vermogensbestanddelen apart behandeld worden, waarbij aandacht wordt besteed aan de mogelijke problemen die spelen bij het invoeren van een vermogensaanwasbelasting. Ook wordt er aandacht besteed aan hoe er omgegaan dient te worden met kostenaf trek, verliesverrekening en de heffingsvrije voet bij een vermogensaanwasbelasting.

3.2.1 Bank- en spaartegoeden

Bank- en spaartegoeden zijn de saldi op spaarrekeningen, betaalrekeningen en lange- en kortetermijndeposito's. De inkomsten en kosten van spaartegoeden zijn direct uit te drukken in waarde. Afgezien van enkele uitzonderingen, zoals spaartegoeden in een andere valuta of deposito's met een vaste rente, maakt het voor het belasten van reguliere inkomsten uit bank- en spaartegoeden niet uit of er gebruik gemaakt wordt van vermogensaanwasbelasting of een vermogenswinstbelasting.⁹⁶ De Staatssecretaris van Financiën stelt voor om de vermogensaanwas bij bank- en spaartegoeden buiten beschouwing te laten en slechts de rente-inkomsten te belasten. De reden van deze keuze is van administratieve en

⁹² Kamerstukken II, 2015-2016, 34300, nr. 62.

⁹³ Gezien de omvang van dit onderzoek blijven de verzekeringsproducten buiten beschouwing.

⁹⁴ Keuzedocument box 3 2017, p. 10.

⁹⁵ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 15.

⁹⁶ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 27.

uitvoeringstechnische aard. Bij een vermogensaanwasbelasting moet de aanwas immers gecorrigeerd worden voor het grote aantal stortingen en onttrekkingen en dit leidt tot een onoverzichtelijke en complexe vermogensvergelijking. Verder is de verwachting dat er over het algemeen geen vermogensmutaties plaatsvinden bij bank- en spaartegoeden.⁹⁷ Net als de Staatssecretaris ben ik van mening dat er nader dient te worden onderzocht of een uitzondering op dit systeem voor specifieke situaties, zoals spaartegoeden in een andere valuta, gewenst is.

De Belastingdienst dient voor een goede uitvoering van bovenstaande heffingssystematiek te beschikken over informatie omtrent de ontvangen rente door de belastingplichtigen. In het huidige systeem leveren de banken al gegevens omtrent spaartegoeden aan. De rentegegevens worden echter nog niet gestandaardiseerd aangeleverd. Het is van belang dat er goede afspraken worden gemaakt tussen de Belastingdienst en de ketenpartners omtrent de aanlevering van de benodigde gegevens. Naast de gegevens van Nederlandse banken dient de Belastingdienst ook te beschikken over informatie omtrent buitenlandse bank- en spaartegoeden. De informatiestroom van buitenlandse bank- en spaartegoeden is op dit moment beperkt. Voorzover de gegevens niet beschikbaar zijn, zullen de belastingplichtigen de gegevens zelf moeten verstrekken aan de Belastingdienst. Een nadeel hiervan is dat het erg fraudegevoelig is en de controle lastig en arbeidsintensief. Verder is het nadeel voor de belastingplichtige dat hij of zij de informatie omtrent buitenlandse bank- en spaartegoeden zelf bij moet houden.⁹⁸

3.2.2 Aandelen, obligaties en derivaten

Bij de uitwerking van de vermogensaanwasbelasting over inkomsten uit aandelen, obligaties en derivaten, kortom beleggingsproducten, is het van belang om vast te stellen wat het object is waarvan de aanwas wordt berekend. De Staatssecretaris geeft als voorbeeld een beleggingsrekening bij een financiële instelling die uit een gelddeel en een portefeuilledeel met daarin beleggingsobjecten bestaat. Hierbij speelt de vraag of ieder afzonderlijk beleggingsproduct of de beleggingsrekening als één geheel als belastingobject moet worden bestempeld. Wanneer er wordt gekozen om de beleggingsrekening als één geheel als belastingobject te nemen, hoeven aan- en verkooptransacties binnen de beleggingsrekening niet apart geregistreerd te worden. Voor het bepalen van de vermogensaanwas op de gehele beleggingsrekening is slechts de waarde van de beleggingsrekening op 1 januari en 31 december van het belastingjaar tezamen met de onttrekkingen naar en stortingen vanaf een tegenrekening van belang. De reguliere inkomsten die worden bijgeschreven op de beleggingsrekening zitten op deze manier automatisch in de vermogensaanwas en hoeven niet apart bijgehouden te worden. Tezamen met de Staatssecretaris ben ik van mening dat een keuze voor de benadering per beleggingsrekening beter aansluit bij de behandeling van andere beleggingsproducten zoals een recht van deelneming in een beleggingsfonds. Verder leidt deze keuze tot minder vragen in de aangifte en dit is gunstig voor de belastingplichtigen.⁹⁹

Ook voor deze heffingssystematiek is het belangrijk dat er een goed georganiseerde informatiestroom is tussen de ketenpartners en de Belastingdienst zodat er zo min mogelijk administratieplicht voor de belastingplichtigen ontstaat. De banken zullen jaarlijks de waarde van de beleggingsproducten per 1 januari en 31 december aan moeten kunnen leveren en deze waarden corrigeren voor onttrekkingen en stortingen van de portefeuille gedurende het belastingjaar.¹⁰⁰ Deze aanlevering van gegevens is echter niet mogelijk bij niet-

⁹⁷ Keuzedocument box 3 2017, p. 10.

⁹⁸ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 28.

⁹⁹ Keuzedocument box 3 2017, p. 11.

¹⁰⁰ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 31.

beursgenoteerde aandelen, aandelen die geen onderdeel uitmaken van een effectenrekening en buitenlandse aandelen. De belastingdienst is voor de gegevens rondom deze aandelen afhankelijk van de belastingplichtige en dit vergroot de kans op fraude.¹⁰¹

Een ander mogelijk probleem van een vermogensaanwasbelasting is dat er belasting wordt geheven over een rendement dat nog niet te gelde is gemaakt. Dit probleem kan zich bijvoorbeeld voordoen bij een ongerealiseerde koerswinst. Hierbij kan er een liquiditeitsprobleem ontstaan bij de belastingplichtige en een invorderingsprobleem bij de Belastingdienst. De Staatssecretaris heeft aangegeven dat dit soort situaties kunnen worden opgelost door het invoeren van een regeling waarin uitstel van betaling wordt verleend.¹⁰²

Alvorens er een definitief oordeel over de haalbaarheid van de vermogensaanwasbelasting over inkomsten uit beleggingsproducten geveld kan worden ben ik van mening dat nader overleg met de ketenpartners en vervolgonderzoek noodzakelijk is. Zo dient er volgens de Staatssecretaris met oog op privacyaspecten een goede wettelijke basis worden gecreëerd voor de renseignering van gegevens. Daarbij moet er onderzoek worden gedaan naar mogelijkheden om de informatiepositie van de Belastingdienst zo sterk mogelijk te maken om onbedoelde fouten, belastingontwijking en belastingontduiking te voorkomen.¹⁰³

3.2.3 Onroerende zaken

Een tweede woning, grond of een verhuurde woning zijn allemaal voorbeelden van onroerende zaken die momenteel in box 3 vallen.¹⁰⁴ De eigen woning valt daarentegen in de meeste gevallen in box 1.¹⁰⁵ Onroerende zaken zijn niet makkelijk verhandelbaar en vaak gericht op een lange bezitsperiode. Bij een vermogensaanwasbelasting dient er belasting te worden betaald over de reguliere inkomsten en jaarlijkse waardeinstijgingen van onroerende zaken. Ieder jaar wordt aan het merendeel van de onroerende zaken een WOZ-waarde toegekend.¹⁰⁶ Deze waarde is echter niet geschikt voor een vermogensaanwasbelasting aangezien dit slechts de waarde weergeeft op een bepaald moment en niet de waarde op de peildatum, waardoor de waardebepaling van onroerende zaken achterloopt op de vermogensaanwasbelasting.

Een belastingheffing over het werkelijke rendement uit onroerende zaken lijkt lastig uit te voeren door het tekort aan gegevens bij derden en de administratieve last die dit tekort aan gegevens met zich meebrengt voor de belastingplichtigen. Er zijn bij de overheid immers bijna geen relevante gegevens bekend omtrent de inkomsten (bijvoorbeeld huur) en kosten die samenhangen met onroerende zaken; deze gegevens zijn slechts bekend van verpachte gronden. Volgens de Staatssecretaris zijn er op dit moment ook nog geen bronnen om dit probleem binnen afzienbare tijd op te lossen en dit maakt de kans op fraude en arbeidsintensieve controle groot.

Verder zal het liquiditeitsprobleem bij onroerende zaken nog veel groter zijn dan bij de hiervoor besproken beleggingsproducten. Wanneer een onroerende zaak flink in waarde stijgt gedurende een jaar, dient de belastingplichtige af te rekenen over deze waardeinstijging terwijl er geen liquide middelen vrijkomen. Aangezien onroerende zaken niet snel te gelde gemaakt kunnen worden, zal dit tot grote betalingsproblemen kunnen leiden.¹⁰⁷ De conclusie van de Staatssecretaris is dan ook dat het voor de hand ligt om ter zake van onroerend goed een

¹⁰¹ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 29.

¹⁰² Keuzedocument box 3 2017, p. 13.

¹⁰³ Keuzedocument box 3 2017, p. 52-53.

¹⁰⁴ Art. 5.2 lid 2 Wet IB 2001.

¹⁰⁵ Art. 3.111 Wet IB 2001.

¹⁰⁶ Art. 18 Wet WOZ.

¹⁰⁷ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 34; Keuzedocument box 3 2017, p. 12.

heffing op basis van forfaitair rendement in stand te laten.¹⁰⁸ Heithuis heeft echter een andere oplossing voor het probleem omtrent onroerende zaken, deze oplossing wordt besproken in paragraaf 5.2.

3.2.4 Overige vermogenstitels

Voorbeelden van overige vermogenstitels zijn auteursrechten, vorderingen, octrooien, roerende zaken als belegging en winstbewijzen. Ook voor deze vermogenstitels geldt dat er weinig informatie beschikbaar is bij de overheid over de waarde, de baten en de kosten die ermee samenhangen. Dit tekort aan gegevens heeft als gevolg dat de burger zelf een administratie bij moet houden en de gegevens zelf in dient te vullen in de aangifte. De Staatssecretaris stelt dat er op korte termijn geen bronnen beschikbaar zijn om alsnog over de gewenste gegevens te kunnen beschikken. Door het ontbreken van de contra-informatie is het voor de Belastingdienst zeer moeilijk handhaafbaar om een vermogensaanwasbelasting in te voeren voor overige vermogenstitels en kent een dergelijk systeem grote frauderisico's. Een ander probleem bij het bepalen van de waarde van de overige vermogenstitels is dat de waarde van deze vermogenstitels vaker subjectief is dan bij onroerende zaken en beleggingsproducten. Deze subjectiviteit kan in de praktijk tot veelvuldige discussies leiden tussen de belastingplichtigen en de Belastingdienst. Om deze problemen te voorkomen dan wel te beperken acht de Staatsecretaris een heffing op werkelijk rendement onrealistisch en beveelt hij een heffing op forfaitair rendement aan voor de overige vermogenstitels.¹⁰⁹

3.2.5 Schulden

In de context van de vermogensaanwasbelasting is een schuld een negatieve stand van de waarde van een vermogenstitel. Zoals eerder besproken worden bij een vermogensaanwasbelasting de waardemutaties belast. Bij schulden kan er ook sprake zijn van waardemutaties, denk hierbij bijvoorbeeld aan de situatie waarbij er (een deel van) een schuld wordt kwijtgescholden. Wanneer een schuld wordt kwijtgescholden heeft dit een positieve invloed op het vermogen van de schuldenaar en over deze aanwas dient hij of zij dan ook belasting te betalen.¹¹⁰

Wanneer wordt overgegaan op een heffing op basis van een werkelijk behaald rendement, is het volgens de Staatssecretaris redelijk om de werkelijk betaalde rente aftrekbaar te maken. Wanneer de werkelijke rente aftrekbaar is, bestaat de mogelijkheid om de renteaftrek te plannen door de rente vooruit te betalen. Op deze manier wordt een kostenpost naar voren gehaald en wordt er een groter bedrag in mindering gebracht op het werkelijk behaalde rendement. De rentebetalingen worden op deze manier een planningsinstrument voor de belastingheffing en de kansen op belastingontwijking worden groter.¹¹¹

De ketenpartners en de Belastingdienst kunnen voor de uitwisseling van de informatie omtrent de schulden gebruik maken van dezelfde systemen die ze gebruiken voor de uitwisseling van de informatie omtrent de vermogenstitels zoals aandelen, obligaties, banktegoeden en spaartegoeden. Dit heeft als gevolg dat de gevolgen voor de burgers beperkt zijn zolang de gegevens aangeleverd kunnen worden door ketenpartners.¹¹² Wanneer dit niet mogelijk is brengt dit een extra administratieve last voor de belastingplichtigen met zich mee. Daarbij stelt de Staatsecretaris dat het voor de Belastingdienst en de ketenpartners niet mogelijk is om schulden te koppelen aan een bezitting. Om deze reden stelt hij voor om de volledige betaalde rente aftrekbaar te maken van de som van het forfaitair en werkelijk behaalde rendement. Dit

¹⁰⁸ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 35.

¹⁰⁹ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 35-36.

¹¹⁰ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 22.

¹¹¹ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 21.

¹¹² Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 36.

heeft als gevolg dat het karakter van een lening, net zoals onder de huidige forfaitaire rendementsheffing, niet relevant is en ook de rente op consumptieve schulden aftrekbaar is. Op deze manier voorkom je de problemen omtrent het koppelen van schulden aan bezittingen. Het is wel noodzakelijk dat er verder onderzoek wordt gedaan naar eventuele ontwijkingsmogelijkheden die kunnen ontstaan wanneer er gekozen wordt voor deze manier van renteaftrek.¹¹³ Gezien de mogelijke ontwijkingsmogelijkheden is het, volgens de Staatssecretaris, ook een mogelijkheid om geen of een beperkte forfaitaire renteaftrek toe te staan.¹¹⁴

3.2.6 Kostenaftrek

Bij de beschrijving van de vermogensaanwasbelasting wordt er telkens gesproken over een belastingheffing over het werkelijk behaalde rendement. Theoretisch gezien bestaat dit werkelijke rendement uit het saldo van opbrengsten en kosten. De Staatssecretaris is dan ook van mening dat het voor de hand ligt om een vorm van kostenaftrek in te voeren indien er gekozen wordt voor een heffing op basis van werkelijk behaald rendement. Er dient gekozen te worden tussen een systeem waarbij de werkelijke kosten in aftrek worden gebracht en een forfaitair kostenaftreksysteem. De Staatssecretaris heeft een voorkeur voor een forfaitaire kostenaftrek. Niet voor alle vermogenstitels is contra-informatie met betrekking tot de inkomsten beschikbaar en dit maakt het invoeren van een werkelijke kostenaftrek voor deze vermogenstitels lastiger. Immers, wanneer de werkelijke kosten worden afgetrokken, raakt de Belastingdienst al snel afhankelijk van de zelf ingevulde gegevens van een belastingplichtige. Daarbij ontstaat er ook nog een zware administratieve last voor de belastingplichtigen wanneer zij alle gemaakte kosten bij moeten houden.¹¹⁵ Het aftrekken van werkelijke kosten is, mijns inziens, slechts wenselijk als de gegevens omtrent deze kosten direct door een derde partij kunnen worden geleverd aan de Belastingdienst. Wanneer dit het geval is, beperkt dit de fraudemogelijkheden en ontstaat er geen extra administratieve last bij de belastingplichtige. Er dient goed onderzocht te worden voor welke vermogenstitels het wenselijk is om de werkelijke kosten aftrekbaar te maken.

Ondanks de voorkeur voor een forfaitair kostenaftreksysteem erkent de Staatssecretaris dat deze vorm van kostenaftrek ook nadelen met zich meebrengt. Bij een forfaitaire kostenaftrek wordt er niet gekeken naar de werkelijke kosten, maar wordt er een kostenaftrek toegestaan op basis van een vast bedrag of vast percentage van de opbrengsten of het vermogen. Het nadeel van deze wijze van kostenaftrek is dat het rendement op individueel niveau minder goed aansluit bij het werkelijk behaalde rendement. Het voordeel is daarentegen dat de belastingplichtigen geen administratie bij hoeven te houden en de Belastingdienst heeft geen gegevens omtrent de kosten nodig.¹¹⁶

3.2.7 Verliesverrekening

Onder de huidige forfaitaire rendementsheffing is een negatieve rendementsgrondslag niet mogelijk.¹¹⁷ Bij een vermogensaanwasbelasting is het daarentegen wel mogelijk dat er een negatieve vermogensaanwas is in een belastingjaar, denk hierbij bijvoorbeeld aan een beleggingsrekening die in waarde daalt. Het ligt voor de hand om bij deze heffingssystematiek wel verliesverrekening in te voeren aangezien er vanuit draagkrachtperspectief rekening met verliezen gehouden dient te worden.¹¹⁸ Ten eerste is het, volgens de Staatssecretaris, verstandig om de verliesverrekening alleen plaats te laten vinden binnen box 3. Een

¹¹³ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 21-22.

¹¹⁴ Keuzedocument box 3 2017, p. 45.

¹¹⁵ Keuzedocument box 3 2017, p. 42-43; Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 19-20.

¹¹⁶ Keuzedocument box 3 2017, p. 43-44.

¹¹⁷ Art. 5.2 Wet IB 2001.

¹¹⁸ Kavelaars 2016, WFR 2016/131.

verrekening van negatief box 3-inkomen met het positieve inkomen uit andere boxen zou constructies in de hand werken. Verder stelt Kavelaars dat het van belang is om vast te houden aan de strikte volgorde tussen horizontale (binnen het jaar) en verticale verliescompensatie (jaarovertijgend). Wanneer dit niet wordt gedaan, lopen horizontale en verticale verliesverrekening door elkaar en dit leidt wordt onoverzichtelijkheid voor zowel de belastingplichtigen als de Belastingdienst.¹¹⁹ Ten derde stellen zowel de Staatssecretaris als Kavelaars dat het verstandig is om de verliesverrekening plaats te laten vinden op het totale inkomen uit sparen en beleggen in box 3 en niet per onderscheiden vermogensbestanddeel of categorie, dit laatste zou immers tot grote uitvoeringsproblemen leiden.¹²⁰

3.2.8 Heffingsvrij vermogen

In het thans geldende stelsel van de forfaitaire rendementsheffing bestaat er een heffingsvrij vermogen van €30.360,-.¹²¹ Een voordeel van dit heffingsvrije vermogen is dat het aantal belastingplichtigen dat box 3-belasting betaalt, beperkt blijft.¹²² Verder is het heffingsvrije vermogen een compensatie van de koopkrachtvermindering die optreedt door inflatie.¹²³ Volgens de Staatssecretaris is het niet raadzaam om het heffingsvrije vermogen op dezelfde wijze in te voeren als bij het huidige systeem. Een heffingsvrij vermogen kan er bij een systeem van een heffing over het werkelijke rendement immers toe leiden dat een belastingplichtige met veel rendement en weinig vermogen geen belasting hoeft te betalen in box 3, en een belastingplichtige met weinig rendement en veel vermogen wel belasting betaalt. Verder is het lastig om het heffingsvrije vermogen toe te rekenen aan de afzonderlijke vermogensbestanddelen. In plaats van het heffingsvrije vermogen kan er een heffingsvrije voet voor het rendement worden geïntroduceerd. Op deze manier wordt het aantal belastingplichtigen in box 3 immers nog steeds beperkt.¹²⁴

3.3 Samenvatting

Bij een vermogensaanwasbelasting worden jaarlijkse zowel de niet-gerealiseerde als de gerealiseerde waardemutaties belast. Naast deze waardemutaties worden ook de reguliere inkomsten uit vermogen belast. Door deze heffingssystematiek wordt langdurig uitstel van belastingheffing door vermogenstitels met reguliere inkomsten om te zetten in vermogenstitels die alleen een waardemutatie genereren, voorkomen. Een nadeel van deze heffingssystematiek is daarentegen dat er bij heffing over niet-gerealiseerde waardeinstijgingen liquiditeitsproblemen kunnen ontstaan bij de belastingplichtige.

De Staatssecretaris stelt voor om de vermogensaanwas bij bank- en spaartegoeden buiten beschouwing te laten en slechts de rente-inkomsten te belasten. De reden van deze keuze is van administratieve en uitvoeringstechnische aard. Bij aandelen, obligaties en derivaten dienen echter zowel de vermogensaanwas als de reguliere inkomsten te worden belast. Hierbij ben ik tezamen met de Staatssecretaris van mening dat de beleggingsrekening als één geheel als belastingobject moet worden bestempeld. Bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting is het belangrijk dat er een goed georganiseerde informatiestroom is tussen de ketenpartners en de Belastingdienst zodat er zo min mogelijk administratieplicht voor de belastingplichtigen ontstaat.

De Staatssecretaris is van mening dat onroerende zaken en overige vermogenstitels op een forfaitaire wijze belast moeten worden bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting. Een belastingheffing over het werkelijke rendement uit onroerende zaken en overige

¹¹⁹Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

¹²⁰ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 46; Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

¹²¹ Art. 5.5 Wet IB 2001.

¹²² *Voortgangsrapportage box 3* 2016, p. 23.

¹²³ Kamerstukken II 1979/80, 16403, nr. 1, p. 4-5; Kamerstukken II 1980/81, 16539, nr. 3, p. 9-15.

¹²⁴ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 23-24.

vermogenstitels lijkt lastig uit te voeren door het tekort aan gegevens bij derden en de administratieve last die dit tekort aan gegevens met zich meebrengt voor de belastingplichtigen.

De ketenpartners en de Belastingdienst kunnen voor de uitwisseling van de informatie omtrent de schulden gebruik maken van dezelfde systemen die ze gebruiken voor de uitwisseling van de informatie omtrent de positieve vermogenstitels zoals aandelen, obligaties, banktegoeden en spaartegoeden. Het is echter voor de Belastingdienst en de ketenpartners niet mogelijk om de schulden aan een bezitting te koppelen. Om deze reden stelt de Staatssecretaris voor om de volledige betaalde rente aftrekbaar te maken van de som van het forfaitair en werkelijk behaalde rendement. Het is wel noodzakelijk dat er verder onderzoek wordt gedaan naar eventuele ontwijkingsmogelijkheden die kunnen ontstaan wanneer er gekozen wordt voor deze manier van renteaftrek.

Verder heeft de Staatssecretaris een voorkeur voor een forfaitaire kostenaftrek omdat er niet voor elke vermogenstitel contra-informatie beschikbaar is. Het nadeel van deze wijze van kostenaftrek is dat het rendement op individueel niveau minder goed aansluit bij het werkelijk behaalde rendement. Het voordeel is daarentegen dat de belastingplichtigen geen administratie bij hoeven te houden en de Belastingdienst heeft geen gegevens omtrent de kosten nodig. Naast een vorm van kostenaftrek ligt het voor de hand om een verliesverrekening in te voeren aangezien er vanuit draagkrachtperspectief rekening moet worden gehouden met verliezen.

Tot slot stelt de Staatssecretaris voor om het huidige heffingsvrije vermogen te vervangen voor een heffingsvrije voet voor het rendement.

Hoofdstuk 4 – Vermogenswinstbelasting

Een ander mogelijk alternatief voor de forfaitaire rendementsheffing is een vermogenswinstbelasting. In het verleden heeft de invoering van een vermogenswinstbelasting al ter discussie gestaan, maar toch is de vermogenswinstbelasting nooit ingevoerd. Een van de redenen hiervoor is dat de vermogenswinstbelasting geen stabiele grondslag heeft doordat het moment van heffen is gekoppeld aan het moment van winstrealisatie. Verder bracht de uitvoering en controle van het systeem volgens het kabinet te veel problemen met zich mee. Als derde kritiekpunt op de vermogenswinstbelasting stelde het kabinet dat een vermogenswinstbelasting een geringe opbrengst oplevert aangezien de neiging zal bestaan winstrealisatie zo lang mogelijk uit te stellen en verliezen direct te nemen.¹²⁵ Ook wanneer er geen sprake is van belastingontwijking zullen er bij een vermogenswinstbelasting budgettair aanloopverliezen zijn omdat niet alle waardemutaties in een jaar direct worden gerealiseerd. Op de lange termijn zijn, indien er geen sprake is van belastingafstel, een vermogenswinstbelasting en een vermogensaanwas budgettair neutraal.¹²⁶

In dit hoofdstuk wordt de vermogenswinstbelasting nader uitgewerkt. Hierbij wordt er eerst ingegaan op de algemene heffingssystematiek van een vermogenswinstbelasting. Vervolgens wordt er net zoals bij de vermogensaanwasbelasting aan de hand van de door de Staatssecretaris opgestelde 'Voortgangsrapportage box 3' en het 'Keuzedocument box 3' per vermogenstitel beschreven hoe deze belast moet worden en wat de mogelijke problemen hierbij zijn wanneer er een vermogenswinstbelasting wordt ingevoerd. Bij de beschrijving wordt er gebruik gemaakt van deze documenten aangezien deze informatie voortkomt uit een onderzoek van de Staatssecretaris. De kans is daardoor mijns inziens groot dat de vermogenswinstbelasting op deze manier wordt vormgegeven als er voor een vermogenswinstbelasting wordt gekozen.

4.1 De heffingssystematiek van een vermogenswinstbelasting

Bij een vermogenswinstbelasting wordt er jaarlijks belasting geheven over de gerealiseerde waardemutaties en reguliere inkomsten. Bij een vermogenswinstbelasting wordt er dus niet, zoals bij de vermogensaanwasbelasting, geheven over ongerealiseerde vermogensmutaties. Op het moment dat een vermogensbestanddeel verkocht wordt, kan een waardestijging gerealiseerd worden. Er wordt dan belasting geheven over het verschil tussen de verkoopprijs en de verkrijgingsprijs voor zover dit verschil positief is.¹²⁷ Het bepalen van de verkrijgingsprijs kan op verschillende manieren geschieden op het moment dat een belastingplichtige van een type vermogensbestanddeel meerdere eenheden bezit. Deze situatie doet zich bijvoorbeeld voor wanneer een belastingplichtige een type aandeel op verschillende momenten voor verschillende prijzen aanschafft. Een van de opties om de verkrijgingsprijs te bepalen is dan om per eenheid de verkrijgingsprijs bij te houden, op deze manier is de verkrijgingsprijs gekoppeld aan een eenheid. In het voorbeeld van de aandelen moet voor ieder aandeel apart de verkrijgingsprijs bij worden gehouden. De gerealiseerde winst bij verkoop is vervolgens afhankelijk van welke eenheid verkocht is. Deze keuzevrijheid levert belastingplanningsmogelijkheden op aangezien een belastingplichtige er op deze wijze voor kan kiezen om altijd de eenheden te verkopen met de hoogste verkrijgingsprijs waardoor het belastbare bedrag zo laag mogelijk blijft. Een andere optie voor het bepalen van de verkrijgingsprijs is een vast waarderingsstelsel. De Staatssecretaris heeft de voorkeur voor een gemiddelde verkrijgingsprijsmethode. Deze methode is eenvoudig omdat het moment van

¹²⁵ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr.3, p. 294-296.*

¹²⁶ *Keuzedocument box 3 2017, p. 27.*

¹²⁷ *Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 14.*

aanschaf irrelevant is. De verkrijgingsprijs is op ieder moment te berekenen door de totale verkrijgingsprijs te delen door de hoeveelheid eenheden.¹²⁸

Een voordeel van de vermogenswinstbelasting is dat het liquiditeitsprobleem dat zich voordoet bij een vermogensaanwasbelasting over het algemeen niet speelt bij een vermogenswinstbelasting doordat er pas belasting wordt geheven op het moment van winstrealisatie. Het nadeel van heffing op het moment van winstrealisatie is daarentegen dat de belastingheffing uitgesteld kan worden door bijvoorbeeld het vervreemden van vermogensbestanddelen uit te stellen. Een andere manier om belastingheffing uit te stellen is door vermogenstitels met reguliere inkomsten om te zetten in vermogenstitels die waardemutaties genereren. Zo kan er bijvoorbeeld worden gekozen voor het participeren in een groeifonds in plaats van het laten uitkeren van dividend. De vermogenswinstbelasting heeft dus, volgens de Staatssecretaris, als gevolg dat er een zogeheten 'lock-in'-effect ontstaat waarbij het gedrag van de belastingplichtige wordt beïnvloed en daarmee de allocatie van de kapitaalmarkt wordt verstoord.¹²⁹ Kavelaars is echter van mening dat het lock-in-effect beperkt is. Dit standpunt onderbouwt hij door te kijken naar de Wet IB 2001 en Wet Vennootschapsbelasting 1969 waar er al gebruikt wordt gemaakt van een vermogenswinstheffing.¹³⁰ Bij deze vermogenswinstheffingen bestaat niet de indruk dat er veel betekenis toekomt aan het lock-in-effect. Volgens Kavelaars is dit argument op zichzelf dan ook niet genoeg om geen vermogenswinstbelasting in te voeren voor box 3.¹³¹

Een ander aandachtspunt van een vermogenswinstbelasting is dat het na invoering een lastig omkeerbaar proces is. Na invoering van een vermogenswinstbelasting ontstaat er door de jaren heen immers een oplopende latente belastingclaim over niet gerealiseerde winsten. In de situatie van een systeemwijziging moet er worden afgerekend over deze latente belastingclaim om ongelijkheid te voorkomen. Wanneer er geen afrekening plaats zou vinden is het immers voordeliger voor belastingplichtigen die net na de datum van afschaffing vermogensbestanddelen verkopen ten opzichte van belastingplichtigen die voor de datum van afschaffing tot verkoop overgaan.¹³² Een overgangsregeling zou deze ongelijkheid, mijns inziens, kunnen beperken.

4.2.1 Bank- en spaartegoeden

Bank- en spaartegoeden zijn, net zoals bij een vermogensaanwasbelasting, saldi op spaarrekeningen, betaalrekeningen en lange- en korte termijn deposito's. Het lijkt volgens de Staatssecretaris voor de uitvoering niet uit te maken of er wordt gekozen voor een vermogenswinstbelasting of een vermogensaanwasbelasting. Ook bij een vermogenswinstbelasting worden slechts de reguliere inkomsten (rente) belast aangezien er over het algemeen geen vermogenswinst voorkomt bij deze vermogenstitels. Voorbeelden waar wel vermogenswinst kan ontstaan zijn spaartegoeden in een andere valuta of deposito's met een vaste rente. Ook bij de vermogenswinstbelasting acht ik, tezamen met de Staatssecretaris, het wenselijk dat er onderzoek wordt gedaan naar eventuele uitzonderingen voor de hiervoor genoemde situaties.¹³³

De problemen rondom de gegevensaanlevering bij bovenstaande heffingssystematiek zijn hetzelfde als bij een vermogensaanwasbelasting. Deze probleempunten zijn besproken in paragraaf 3.2.1.

¹²⁸ Keuzedocument box 3 2017, p. 23.

¹²⁹ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 14.

¹³⁰ Denk aan winst uit onderneming, de terbeschikkingstellingsregeling en het aanmerkelijk belang-regime.

¹³¹ Kavelaars 2016, WFR 2016/131.

¹³² Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 14; Keuzedocument box 3 2017, p. 27.

¹³³ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 27-28.

4.2.2 Aandelen, obligaties en derivaten

In paragraaf 3.2.2 is besproken dat het bij een vermogensaanwasbelasting voor de hand ligt om te kiezen voor een benadering per beleggingsrekening in plaats van per beleggingsproduct. Deze keuze vermindert het aantal benodigde gegevens immers aanzienlijk zonder dat het de hoogte of het moment van belastingheffing beïnvloedt. Bij een vermogenswinstbelasting ligt de keuze voor een benadering per beleggingsrekening daarentegen niet voor de hand omdat deze benadering bij een vermogenswinstbelasting wel invloed heeft op de hoogte en moment van belastingheffing. De Staatssecretaris is daarom van mening dat een benadering per beleggingsproduct bij een vermogenswinstbelasting een betere optie is. Een gevolg van deze benadering is dat het aantal benodigde gegevens, voornamelijk bij actieve beleggers, flink toe zal nemen. Voor het bepalen van de belastbare vermogenswinst zijn naast de verkoopprijs ook de verkrijgingsprijs en de gemaakte kosten van belang. Het bepalen van de verkrijgingsprijs is omschreven in paragraaf 4.1. De belastingplichtige of de ketenpartners moeten dus wanneer mogelijk, een administratie bijhouden waarbij de verschillende verkrijgingsprijzen worden vastgelegd. Deze taak is een grote administratieve last voor de ketenpartners respectievelijk de belastingplichtigen en kan tot discussies leiden met de Belastingdienst over transacties in het (verre) verleden.¹³⁴

4.2.3 Onroerende zaken

Een belastingheffing over het werkelijke rendement uit onroerende zaken lijkt, net als bij de vermogensaanwasbelasting, lastig uit te voeren door het tekort aan gegevens en de administratieve last die deze heffing met zich meebrengt voor de belastingplichtigen. Ook nu moeten de reguliere inkomsten uit de onroerende zaken door de belastingplichtige zelf worden bijgehouden omdat deze over het algemeen niet bekend zijn bij de Belastingdienst. Bij een vermogenswinstbelasting zijn de problemen echter nog groter dan bij een vermogensaanwasbelasting. Onder een vermogenswinstbelasting moet een belastingplichtige immers gedurende de gehele bezitsperiode alle kosten en investeringen bijhouden om de winst bij vervreemding te kunnen bepalen. De Belastingdienst moet vertrouwen op de gegevens die een belastingplichtige aanlevert aangezien er over het algemeen geen bronnen zijn om de benodigde gegevens te toetsen. Hierbij ontstaan met name bij een vermogenswinstbelasting risico's op fraude aangezien er belasting wordt geheven over een winst die afhankelijk is van de gedane investeringen gedurende de bezitsperiode en de aanschafwaarde. Naast deze fraudemogelijkheden ontstaan er discussies tussen Belastingdienst en de belastingplichtigen omtrent het feit of een aanpassing aan de onroerende zaak een kostenpost of een investering is. Wanneer een aanpassing een kostenpost is, is deze immers direct aftrekbaar, terwijl een investering de verkrijgingsprijs verhoogt.¹³⁵

Gezien de nadelen van een heffing op werkelijk rendement stelt de Staatsecretaris dat een heffing op basis van een forfaitair rendement een betere optie is ter zake van onroerende zaken.¹³⁶ Heithuis heeft echter een andere oplossing voor het probleem omtrent onroerende zaken, deze oplossing wordt besproken in paragraaf 5.2.

4.2.4 Overige vermogenstitels

Overige vermogenstitels zijn onder andere vorderingen, auteursrechte, octrooien, roerende zaken als belegging en winstbewijzen. In paragraaf 3.2.4 zijn de problemen rondom een vermogensaanwasbelasting over het werkelijke rendement uit de overige vermogenstitels besproken. Het voornaamste probleem was het tekort aan beschikbare contra-informatie

¹³⁴ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 28-32; Keuzedocument box 3 2017, p. 24-25.

¹³⁵ Heithuis, WFR 2019/63.

¹³⁶ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 34; Kavelaars deelt deze mening met de Staatssecretaris, zie Kavelaars 2016, WFR 2016/131.

omtrent deze vermogenstitels. Dit heeft als gevolg dat een belastingplichtige zelf gegevens bij moet houden omtrent de waarde, de kosten en de baten die samenhangen met de overige vermogenstitels en betekent dus een forse extra administratieve last. Dit probleem speelt nog meer bij een vermogenswinstbelasting aangezien hierbij alle kosten en investeringen moet worden bijgehouden gedurende de gehele bezitsperiode om de winst bij vervreemding te kunnen bepalen.¹³⁷ Wanneer deze gegevens, bijvoorbeeld via ketenpartners, wel automatisch worden bijgehouden kan er mijns inziens wel belasting worden geheven over het werkelijk behaalde rendement. Zodra de Belastingdienst voor de benodigde gegevens echter afhankelijk is van de belastingplichtige, is het mijns inziens met het oog op fraudemogelijkheden niet wenselijk om belasting te heffen over het werkelijk behaalde rendement. De Staatssecretaris is van mening dat een heffing op basis van een forfaitair rendement overwogen dient te worden in plaats van een heffing op basis van werkelijk rendement om voorgaande problemen te voorkomen dan wel te beperken.¹³⁸

4.2.5 Schulden

Ook onder een vermogenswinstbelasting maken de schulden deel uit van het vermogen van een belastingplichtige. De behandeling van schulden onder een vermogenswinstbelasting is vrijwel identiek aan de behandeling van schulden onder een vermogensaanwasbelasting zoals besproken in paragraaf 3.2.5. Bij een vermogenswinstbelasting speelt echter wel een extra probleem rondom de eventuele renteaftrek. In het huidige box 3-systeem wordt er voor de rentreftrek geen rekening gehouden met het karakter van de lening. Het gevolg hiervan is dat voor consumptieve leningen dezelfde regels gelden als voor andere leningen binnen box 3. De rente wordt op forfaitaire wijze afgetrokken van het box 3-inkomen indien er voldoende bezittingen zijn.¹³⁹ De Staatssecretaris is van mening dat het in de rede ligt om ook bij een vermogenswinstbelasting de werkelijke rente aftrekbaar te maken. De aftrekbaarheid van de werkelijke rente bij een vermogenswinstbelasting kan ertoe leiden dat er op grote schaal met geleend geld geïnvesteerd gaat worden in financiële producten die geen inkomsten generen maar wel in waarde stijgen. Op deze manier wordt belastingheffing lang uitgesteld terwijl er wel wordt geprofiteerd van de renteaftrek.¹⁴⁰

4.2.6 Kostenaftrek

Het werkelijk behaalde rendement bij een vermogenswinstbelasting is, net zoals bij een vermogensaanwasbelasting, het saldo van opbrengsten en kosten. Ook voor de vermogenswinstbelasting moet er dus een keuze worden gemaakt tussen een systeem waarbij de werkelijke kosten in aftrek worden gebracht of een forfaitaire kostenaftrek. De voor- en nadelen van beide systemen zijn uiteengezet in paragraaf 3.2.6 en deze voor- en nadelen gaan ook op bij een vermogenswinstbelasting.¹⁴¹ De Staatssecretaris gaat verder nog in op de problematiek rondom kostenaftrek bij onroerende zaken. Bij een vermogenswinstbelasting moet er voor onroerende zaken onderscheid worden gemaakt tussen aftrekbare onderhoudskosten en investeringen die de verkrijgingsprijs verhogen. De Staatssecretaris geeft als voorbeeld de situatie waarin een verrot kozijn wordt vervangen en direct ook dubbel glas wordt geplaatst. De vraag is of het plaatsten van dubbel glas in dit geval onderhoud of een investering is. Situaties als deze zorgen voor discussies tussen belastingplichtigen en de Belastingdienst aangezien een belastingplichtige erbij gebaat is wanneer de kosten van het plaatsten van dubbelglas als direct aftrekbare onderhoudskosten worden bestempeld. De Staatssecretaris is met oog op voorgaande nadelen van een werkelijke kostenaftrek, ondanks

¹³⁷ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 35.

¹³⁸ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 36.

¹³⁹ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 21.

¹⁴⁰ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 21-22.

¹⁴¹ Keuzedocument box 3 2017, p. 42-44.

de nadelen van een forfaitaire kostenaf trek, van mening dat een forfaitaire kostenaf trek meer voor de hand ligt.¹⁴² Aangezien een forfaitaire kostenaf trek vanuit economisch oogpunt minder wenselijk is dan af trek van werkelijke kosten acht ik het wenselijk dat er verder onderzoek wordt gedaan naar de mogelijkheden om een systeem in te kunnen voeren waarbij de werkelijke kosten afgetrokken kunnen worden.

4.2.7 Verliesverrekening

In paragraaf 3.2.7 is ingegaan op de verliesverrekening bij een vermogensaanwasbelasting. Hetgeen daar is gesteld, gaat ook op voor de heffingssystematiek van een vermogenswinstbelasting. Bij een vermogenswinstbelasting komen er echter additionele problemen naar voren rondom de verliesverrekening. Met name bij een vermogenswinstbelasting zijn er mogelijkheden tot belastingplanning aangezien winstrealisatie kan worden uitgesteld tot het meest voordelige moment.¹⁴³ Als voorbeeld schetst de Staatssecretaris de situatie waarbij een winst op de verkoop van een onroerende zaak wordt teruggebracht tot nihil door de realisatie van een latent verlies op aandelen. Dit probleem is, volgens de Staatssecretaris, te beperken door 'ringfencing'. Dit houdt in dat vast te stellen verrekenbare verliezen bij beschikking per vermogensbestanddeel worden gelabeld.¹⁴⁴

4.2.8 Heffingsvrij vermogen

De relevante aspecten van het heffingsvrije vermogen zijn onder een vermogenswinstbelasting hetzelfde als bij een vermogensaanwasbelasting en eerder besproken in paragraaf 3.2.8. Tezamen met de Staatsecretaris acht ik een heffingsvrije voet voor het rendement in plaats van een heffingsvrij vermogen wenselijk.¹⁴⁵

4.3 Samenvatting

Bij een vermogenswinstbelasting wordt er belasting geheven over de gerealiseerde waardemutaties en reguliere inkomsten. Bij een vermogenswinstbelasting wordt er dus niet, zoals bij de vermogensaanwasbelasting, geheven over ongerealiseerde vermogensmutaties. Er wordt bij een gerealiseerde vermogensmutatie belasting geheven over het verschil tussen de verkoopprijs en de verkrijgingsprijs voor zover dit verschil positief is.

Een voordeel van de vermogenswinstbelasting is dat het liquiditeitsprobleem dat zich voordoet bij een vermogensaanwasbelasting over het algemeen niet speelt. Een nadeel is daarentegen dat de belastingheffing kan worden uitgesteld door het vervreemden van vermogensbestanddelen uit te stellen of door vermogenstitels met reguliere inkomsten om te zetten in vermogenstitels die waardemutaties generen. Een ander aandachtspunt is dat een vermogenswinstbelasting na invoering een lastig omkeerbaar proces is door de oplopende latente belastingclaim over niet gerealiseerde vermogenswinsten.

Ook bij een vermogenswinstbelasting worden slechts de reguliere inkomsten van bank- en spaartegoeden belast aangezien er over het algemeen geen vermogenswinst voorkomt bij deze vermogenstitels. De heffingssystematiek voor aandelen, obligaties en derivaten verschilt daarentegen wel van de vermogensaanwasbelasting. Bij een vermogenswinstbelasting is de benadering per beleggingsproduct, volgens de Staatssecretaris, een betere optie dan de benadering per beleggingsrekening. De benadering per beleggingsrekening heeft immers bij een vermogenswinstbelasting wel invloed op de omvang en het moment van belastingheffing. Dit heeft als gevolg dat de gegevensaanlevering door de ketenpartners aan de Belastingdienst

¹⁴² Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 19-20.

¹⁴³ Keuzedocument box 3 2017, p. 46.

¹⁴⁴ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 23.

¹⁴⁵ Voortgangsrapportage box 3 2016, p. 24.

complexer is dan bij een vermogensaanwasbelasting. Ook hier dienen goede afspraken te worden gemaakt tussen de ketenpartners en de Belastingdienst om niet afhankelijk te worden van de administratie van de belastingplichtigen. Tezamen met de Staatssecretaris heb ik voor het bepalen van de verkrijgingsprijs van aandelen een voorkeur voor het hanteren van een gemiddelde verkrijgingsprijsmethode. Deze methode is eenvoudig omdat het moment van aanschaf irrelevant is.

Net als bij de vermogensaanwasbelasting heeft de Staatssecretaris bij het belasten van rendement uit onroerende zaken en overige vermogenstitels een voorkeur voor een belastingheffing op forfaitaire wijze. De problemen rondom het verkrijgen van de gegevens door de Belastingdienst zijn bij een vermogenswinstbelasting nog groter dan bij een vermogensaanwasbelasting omdat alle kosten en investeringen moet worden bijgehouden gedurende de gehele bezitsperiode om de winst bij vervreemding te kunnen bepalen.

De Staatssecretaris is van mening dat het in de rede ligt om ook bij een vermogenswinstbelasting de werkelijke rente aftrekbaar te maken. De aftrekbaarheid van de werkelijke rente kan ertoe leiden dat er op grote schaal met geleend geld geïnvesteerd gaat worden in financiële producten die geen inkomsten generen maar wel in waarde stijgen. Op deze manier wordt belastingheffing lang uitgesteld terwijl er wel wordt geprofiteerd van de renteaftrek.

Hetgeen is gesteld over de verliesverrekening bij een vermogensaanwasbelasting gaat ook op bij een vermogenswinstbelasting. Een additioneel probleem is echter dat verliezen bij een vermogenswinstbelasting makkelijker gebruikt kunnen worden als een instrument om winstrealisatie uit te stellen tot het meest gunstige moment. Tot slot pleit ik tezamen met de Staatssecretaris voor een heffingsvrije voet voor het rendement in plaats van een heffingsvrij vermogen.

Hoofdstuk 5 – Een korte weergave van de overige varianten

In hoofdstuk 3 en 4 zijn de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting besproken als alternatieven voor de huidige forfaitaire rendementsheffing. Deze varianten zijn beschreven aan de hand van de door de Staatssecretaris opgestelde ‘Voortgangsrapportage box 3’ en ‘Keuzedocument box 3’. In dit hoofdstuk wordt als aanvulling op deze documenten als eerste kort ingegaan op de later door de Staatssecretaris voorgestelde variant waarbij het inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement en het inkomen uit beleggen forfaitair wordt belast. Verder wordt in de fiscale literatuur echter ook geschreven over eventuele alternatieven die als vervanging van de huidige forfaitaire rendementsheffing kunnen fungeren. In dit hoofdstuk worden de varianten uit de artikelen van Bavinck en Heithuis uiteengezet. Deze varianten worden uiteengezet omdat ze op enkele punten afwijken van de door de Staatssecretaris voorgestelde varianten en kunnen daarom een goede aanvulling zijn op de voorgaande hoofdstukken.

5.1 Belasten van werkelijk spaarrendement

Uit de kabinetsreactie van 15 april 2019 volgt dat het kabinet onderzoek doet naar een vijfde variant waarbij het inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement en het inkomen uit beleggen forfaitair wordt belast. De uitkomst van het deelonderzoek naar deze variant wordt, naar verwachting van de Staatssecretaris, op Prinsjesdag 2019 naar de Kamer gestuurd.¹⁴⁶ Op het moment dat deze variant zou worden ingevoerd wordt voor ongeveer de helft van de huidige box 3-grondslag aangesloten bij het werkelijke rendement. Het nadeel van deze variant is echter dat inkomen uit spaargeld en inkomen uit beleggen verschillend worden behandeld, en dit creëert zowel ontwijkings- als afbakeningsproblemen. Het is immers mogelijk dat de belastingplichtige zijn vermogen rond de peildatum in de meest gunstige categorie laat vallen. Dit kan worden voorkomen door generieke antimisbruikregelingen of meerdere peildata maar dit maakt het stelsel wel complexer en kostbaarder voor zowel de burger als de overheid.¹⁴⁷

5.2 De variant van Bavinck

Volgens Bavinck is een forfaitaire rendementsheffing slechts aanvaardbaar op het moment dat bij de bepaling van het forfait wordt uitgegaan van een rendement dat zonder bovenmatig risico kan worden gerealiseerd. Aangezien dit niet meer het geval is, is Bavinck van mening dat de forfaitaire rendementsheffing vanuit een oogpunt van rechtvaardigheid niet langer aanvaardbaar is. De wijziging van de forfaitaire rendementsheffing in 2017 is volgens Bavinck ook geen verbetering aangezien de draagkracht nog altijd wordt bepaald op basis van macro-economische gegevens en niet per individu.¹⁴⁸

Bavinck schetst een variant waarbij hij zowel gebruik maakt van een vermogensaanwasbelasting als een vermogenswinstbelasting. Zo stelt hij dat banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden belast dienen te worden naar de werkelijke reguliere opbrengsten volgens de heffingssystematiek van een vermogensaanwasbelasting. Deze vermogenstitels kunnen immers makkelijk te gelde gemaakt worden om de belasting te betalen. Het nadeel is echter dat de belastingopbrengst minder constant zal zijn maar dit weegt, volgens Bavinck, niet op tegen een rechtvaardige heffing. Bij niet-courante effecten dienen de vermogenswinsten daarentegen pas bij realisatie belast te worden aangezien deze niet makkelijk liquide kunnen worden gemaakt om de belasting af te dragen. Een heffing over een vermogensaanwas kan dan leiden tot liquiditeitsproblemen. Verder stelt Bavinck dat de tweede woning met toerekenbare schulden in box 1 belast dient te worden volgens het eigenwoningforfait. Voor overige onroerende zaken dient minimaal het werkelijke rendement te worden belast inclusief de vermogenswinsten bij

¹⁴⁶ Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement, 15 april 2019, 2019-0000063014, p. 3.

¹⁴⁷ Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement, 15 april 2019, 2019-0000063014, p. 5.

¹⁴⁸ Bavinck, WFR 2019/22, p. 1-4.

realisatie. Een andere optie voor onroerende zaken is volgens Bavinck een variant waarbij er jaarlijks een forfaitair rendement wordt belast en dit forfait wordt bij vervreemding van de onroerende zaak gecorrigeerd naar het werkelijke rendement. Voor verzekeringsproducten en overige vermogenstitels sluit Bavinck aan bij de varianten van de Staatssecretaris namelijk een heffing op forfaitaire wijze.¹⁴⁹

Verder stelt Bavinck dat kosten die toerekenbaar zijn aan banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden aftrekbaar moeten zijn. Deze aftrekbaarheid kan beperkt worden tot rente over aan de inkomsten toerekenbare schulden en bankkosten. Bavinck beschrijft voor de andere vermogenstitels niet of de kosten aftrekbaar moeten zijn. Bavinck is wel van mening dat een forfaitaire kostenaf trek waarbij er een tegenbewijsregeling is, aanvaardbaar is. De voordelen voor de uitvoering zouden de onzuiverheid in de forfaitaire wijze van bepaling van de omvang van de kosten ruimschoots compenseren.¹⁵⁰

Tot slot pleit Bavinck voor een ruime mogelijkheid tot zowel voorwaartse- als achterwaartse verliesverrekening. Hoe deze verliesverrekening precies vorm moet worden gegeven wordt niet beschreven.

5.3 De variant van Heithuis

Heithuis deelt de kritiek van Bavinck op de huidige forfaitaire rendementsheffing. Het valt Heithuis op dat elke variant wordt 'afgeschoten' omdat ze niet goed werken voor onroerende zaken. De Belastingdienst is immers voor de gegevens over de opbrengsten en kosten van onroerende zaken, over het algemeen, volledig afhankelijk van de belastingplichtigen. Heithuis stelt daarom voor om de opbrengsten van onroerende zaken over te hevelen naar box 1 en dus los te koppelen van box 3. De onroerendezaakopbrengsten dienen als afzonderlijke categorie opgenomen te worden in de bron resultaat uit overige werkzaamheden.¹⁵¹ Na de loskoppeling van de onroerende zaken van box 3 pleit Heithuis voor de overige vermogensbestanddelen voor het systeem van een vermogensaanwasbelasting. Hierbij stelt hij dat het liquiditeitsprobleem door de loskoppeling van onroerende zaken amper nog een relevante factor is.¹⁵²

Heithuis spreekt in zijn beschrijving niet expliciet over een eventuele kostenaf trek betreffende de overige vermogensbestanddelen. Wel stelt hij dat de Belastingdienst zich voor de gegevens omtrent jaarlijkse inkomsten en waardemutaties kan verlaten op gegevens die door banken en verzekeraar worden geadministreerd.¹⁵³ Een systeem waarbij de werkelijke kosten aftrekbaar zijn lijkt, mijns inziens, daarom passend bij de variant van Heithuis.

Verder zegt Heithuis ook niks over een verliesverrekening. Gezien het feit dat hij pleit voor een variant waarbij er zo goed mogelijk wordt aangesloten bij het werkelijk behaalde rendement lijkt ook een verliesverrekening passend bij de variant van Heithuis.

¹⁴⁹ Bavinck, *WFR* 2019/22, p. 5-7.

¹⁵⁰ Bavinck, *WFR* 2019/22, p. 1-2.

¹⁵¹ De verdere uitwerking van de heffing binnen box 1 blijft, gezien de omvang van dit onderzoek, buiten beschouwing.

¹⁵² Heithuis, *WFR* 2019/63, p. 1-3.

¹⁵³ Heithuis, *WFR* 2019/63, p. 3.

Hoofdstuk 6 – De voor- en nadelen van de verschillende varianten

In de voorgaande hoofdstukken zijn zowel de huidige forfaitaire rendementsheffing als mogelijke alternatieven beschreven. De Tweede Kamer heeft uitgesproken dat zij een vermogensrendementsheffing wil invoeren waarbij het werkelijk behaalde rendement wordt belast.¹⁵⁴ In dit hoofdstuk worden de varianten uit hoofdstuk 2 tot en met 5 getoetst aan het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en doelmatigheidsbeginsel. Op deze wijze kan de vraag worden beantwoord of een variant waarbij (deels) het werkelijk behaalde rendement wordt belast wenselijker is of dat een forfaitaire vermogensrendementsheffing toch de voorkeur heeft.

6.1 Huidige heffingssystematiek en variant D

6.1.1 Het draagkrachtbeginsel

Per 1 januari 2017 sluiten de forfaitaire rendementen beter aan bij de werkelijk behaalde rendementen maar ze blijven gebaseerd op macro-economische gegevens. De werkelijk behaalde rendementen van de belastingplichtigen blijven nog altijd buiten beschouwing. Er is onder de huidige forfaitaire rendementsheffing geen sprake van horizontale gelijkheid aangezien belastingplichtigen die in dezelfde omstandigheden verkeren niet altijd dezelfde belastingdruk ervaren. Dit laat ik zien aan de hand van een cijfermatig voorbeeld. In de situatie dat een belastingplichtige met een vermogen van €1 miljoen een rendement van €10.000 behaalt, betaalt deze belastingplichtige meer inkomstenbelasting dan een belastingplichtige met een vermogen van €50.000 die ook een rendement behaalt van €10.000. In het geval van horizontale gelijkheid zouden deze belastingplichtigen dezelfde belastingdruk moeten ervaren aangezien ze evenveel rendement hebben behaald en daarmee een gelijk inkomen hebben. Dit is onder de huidige box 3 heffing echter niet het geval omdat de belastingheffing afhankelijk is van de omvang van het vermogen en niet van het behaalde rendement. De belastingplichtige met een vermogen van €1 miljoen betaalt €12.407,- belasting en de belastingplichtige met een vermogen van €50.000 betaalt slechts €114,-. Dit is een effectieve belastingdruk van 124,7 procent tegenover 1,14 procent.¹⁵⁵

Stel nu dat een belastingplichtige met een vermogen van €1 miljoen een rendement behaalt van €20.000 en een belastingplichtige met een vermogen van €50.000 een rendement behaalt van €10.000. De te betalen belasting is net als bij het vorige voorbeeld €12.407 voor de belastingplichtige met een vermogen van €1 miljoen en €114 voor de belastingplichtige met een vermogen van €50.000. Op grond van het verticale gelijkheidsvereiste, zoals deze gehanteerd wordt in dit onderzoek, moet de belastingplichtige met een hoger inkomen uit vermogen minstens net zo veel belasting betalen als de belastingplichtige met een lager inkomen. Hieraan is in dit voorbeeld voldaan. Er wordt echter niet langer aan het verticale gelijkheidsvereiste voldaan in het geval de belastingplichtige met een lager vermogen meer inkomen uit zijn vermogen genereert dan een belastingplichtige met een hoger vermogen. Onder de huidige heffingssystematiek is er dus niet altijd sprake van verticale gelijkheid.

Per 1 januari 2017 is de vermogensmix ingevoerd. Hierbij wordt geacht dat belastingplichtigen met grotere vermogens een groter deel van dit vermogen beleggen. Op basis van deze vermogensmix wordt vervolgens de te betalen belasting berekend. Op deze manier betalen belastingplichtigen met een groot vermogen meer belasting dan belastingplichtigen met een klein vermogen zonder dat het uitmaakt of zij hun geld in werkelijkheid sparen of beleggen.

¹⁵⁴ Kamerstukken II, 2015-2016, 34300, nr. 62

¹⁵⁵ Het belastbare bedrag is berekend aan de hand van art. 2.13, 5.2 en 5.5 Wet IB 2001; De effectieve belastingdruk wordt als volgt berekend: te betalen belasting gedeeld door inkomen maal 100 procent.

Echter, niet alle belastingplichtigen met een groot vermogen beleggen ook daadwerkelijk een groot deel van hun vermogen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gepensioneerden die leven van hun vermogen. Deze belastingplichtigen betalen vervolgens belasting over een rendement dat zij niet behalen en dit doet afbreuk aan het draagkrachtbeginsel.¹⁵⁶

Een ander kenmerk van de huidige forfaitaire rendementsheffing dat afbreuk doet aan het draagkrachtbeginsel is de peildatumsystematiek waarbij er slechts wordt gekeken naar het vermogen van een belastingplichtige op 1 januari van het betreffende belastingjaar. Bij deze peildatumsystematiek is het mogelijk dat twee belastingplichtigen in dezelfde economische situatie verkeren maar niet hetzelfde bedrag aan belasting verschuldigd zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de situatie waarbij een belastingplichtige op 1 januari in het bezit is van €100.000 spaargeld en een andere belastingplichtige op 2 januari €100.000 wint in het casino en dit geld ook op een spaarrekening zet. Deze belastingplichtigen ontvangen aan het einde van het jaar even veel rente over het spaargeld maar slechts de belastingplichtige die het vermogen reeds bezat op 1 januari is belasting verschuldigd. Hierbij wordt er dus niet voldaan aan het horizontale gelijkheidsvereiste.

Stel nu dat twee belastingplichtigen op 1 januari in het bezit zijn van €100.000 spaargeld maar een van de belastingplichtige verliest zijn vermogen op 2 januari in het casino. In dat geval zijn deze belastingplichtigen evenveel belasting verschuldigd terwijl ze zich niet in gelijke economische omstandigheden bevinden. Slechts de belastingplichtige die zijn vermogen niet verloren heeft, ontvangt rente en de ander heeft geen inkomen uit zijn vermogen. In dit voorbeeld is er desondanks voldaan aan het, in dit onderzoek gehanteerde, verticale gelijkheidsvereiste aangezien de belastingplichtige met een hoger inkomen ten minste net zo veel belasting verschuldigd is als de belastingplichtige zonder inkomen.

Tot slot doet het ontbreken van een horizontale en verticale verliesverrekening bij de forfaitaire rendementsheffing ook afbreuk aan het draagkrachtbeginsel. Een negatieve heffingsgrondslag is immers niet mogelijk.¹⁵⁷ Verliesverrekening is vanuit het oogpunt van het draagkrachtbeginsel echter wel wenselijk.¹⁵⁸

De toetsing van variant D aan het draagkrachtbeginsel wijkt, mijns inziens, niet veel af van de toetsing van de huidige forfaitaire rendementsheffing aan het draagkrachtbeginsel aangezien de werkelijke rendementen nog steeds buiten beschouwing blijven, de peildatumsystematiek niet verandert en er nog steeds geen mogelijkheid is tot verliesverrekening. Het voornemen van de Staatssecretaris is om de forfaitaire rendementen beter aan te laten sluiten bij de werkelijkheid door een wijziging van de herijgingsformules.¹⁵⁹ Deze wijziging van de herijgingsformules is een stap in de goede richting maar ook variant D is, mijns inziens, in strijd met het draagkrachtbeginsel omdat het een heffingssystematiek hanteert die nog steeds gebaseerd is op forfaits en niet op het werkelijk behaalde rendement van een belastingplichtige. Economische gelijke gevallen worden ook bij variant D niet altijd gelijk behandeld. Er wordt wel, net als bij de huidige forfaitaire rendementsheffing, voldaan aan het verticale gelijkheidsvereiste aangezien belastingplichtigen met een hoger inkomen uit vermogen over het algemeen minstens net zo veel belasting verschuldigd zijn als belastingplichtigen met een lager inkomen uit vermogen. Er wordt echter niet langer aan het verticale gelijkheidsvereiste voldaan in het geval de belastingplichtige met een lager vermogen

¹⁵⁶ Bavinck, *WFR* 2017/33, p. 3-4.

¹⁵⁷ Art. 5.2 lid 1 Wet IB 2001.

¹⁵⁸ Kavelaars, *WFR* 2016/131

¹⁵⁹ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 37-38.

meer inkomen uit zijn vermogen genereert dan een belastingplichtige met een hoger vermogen.

6.1.2 Het neutraliteitsbeginsel

Onder de Wet IB 1964 was het gunstig voor belastingplichtigen om rendementen zoveel mogelijk te genieten in de vorm van onbelaste vermogenswinsten en dit deed afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel.¹⁶⁰ Deze vorm van belastingontwijking is niet langer mogelijk onder de huidige forfaitaire rendementsheffing. Toch is de huidige forfaitaire rendementsheffing ook niet volledig in overeenstemming met het neutraliteitsbeginsel.

Het eerste kenmerk van de huidige forfaitaire rendementsheffing dat in strijd is met het neutraliteitsbeginsel is de fictieve vermogensmix. Er wordt immers verondersteld dat een belastingplichtige met een groot vermogen meer rendement behaalt dan een belastingplichtige met een klein vermogen.¹⁶¹ Op het moment dat een belastingplichtige in het bezit is van een vermogen dat meer dan €989.736 bedraagt, veronderstelt de wet dat hij elke euro boven dit bedrag belegt en een rendement van 5,60 procent behaalt. Wanneer deze belastingplichtige besluit zijn gehele vermogen op een spaarrekening te zetten betaalt hij belasting over een verondersteld rendement dat hoger is dan het daadwerkelijk behaalde rendement. Deze belastingplichtige zal door de forfaitaire rendementsheffing eerder geneigd zijn om extra risico te nemen om een hoog rendement te behalen.¹⁶²

Het tweede kenmerk dat afbreuk doet aan het neutraliteitsbeginsel is het feit dat zowel horizontale als verticale verliesverrekening niet mogelijk is.¹⁶³ Door het ontbreken van een mogelijkheid tot verliesverrekening deelt de overheid immers niet in het beleggingsrisico van de belastingplichtigen. Dit kan als gevolg hebben dat een belastingplichtige eerder zal kiezen voor beleggingen met minder risico.¹⁶⁴

Net als de huidige forfaitaire rendementsheffing is ook variant D geen volledig neutrale belastingheffing. Variant D is, mijns inziens, wel neutraler dan de huidige heffingssystematiek aangezien de forfaitaire rendementen beter aansluiten bij de werkelijkheid en belastingplichtigen dus minder snel extra risico hoeven te nemen om het veronderstelde rendement ook daadwerkelijk te behalen. Toch wordt er bij variant D nog steeds verondersteld dat belastingplichtigen meer rendement behalen wanneer zij in het bezit zijn van een groter vermogen.

6.1.3 Het doelmatigheidsbeginsel

Een groot voordeel van de huidige forfaitaire rendementsheffing is dat het een eenvoudige heffing is voor zowel de Belastingdienst als de burgers.¹⁶⁵ De wetgeving en antimisbruikbepalingen zijn bij de huidige forfaitaire rendementsheffing een stuk minder complex dan bij de Wet IB 1964 en dit bevordert de doelmatigheid van het heffingssysteem.¹⁶⁶ Daarbij zijn ook de belastingopbrengsten redelijk stabiel. De doelmatigheid dient echter beperkt te worden wanneer een heffingssysteem te veel van de werkelijkheid afwijkt want dit gaat ten koste van de rechtvaardigheid. Rechtvaardigheid is mijns inziens belangrijker dan doelmatigheid.

¹⁶⁰ Zie paragraaf 2.1.

¹⁶¹ Art. 5.2 Wet IB 2001.

¹⁶² Bavinck, *WFR* 2017/33.

¹⁶³ Art. 5.2 Wet IB 2001.

¹⁶⁴ Van den Dool 2009, p. 67.

¹⁶⁵ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 37.

¹⁶⁶ Zie hoofdstuk 2.

Een voordeel van variant D vanuit het oogpunt van doelmatigheid is dat de voordelen van een forfaitaire rendementsheffing gewaarborgd blijven terwijl de kleine spaarder wordt ontzien en er beter wordt aangesloten bij de werkelijkheid. Er wordt dus tegemoetgekomen aan de belangrijkste bezwaren tegen het huidige systeem zonder dat de wetgeving complex wordt. Variant D kan daarbij op een korte termijn worden ingevoerd en is zelfs al voor een deel ingevoerd. De eenvoud van een eventuele invoering van variant D leidt tot geringe uitvoeringskosten voor de overheid.¹⁶⁷

6.2 Vermogensaanwasbelasting

6.2.1 Het draagkrachtbeginsel

Een variant voldoet aan het draagkrachtbeginsel zodra er sprake is van zowel horizontale als verticale gelijkheid. Een belastingheffing over het werkelijk behaalde rendement sluit beter aan bij het draagkrachtbeginsel omdat gelijke gevallen gelijk worden behandeld en ongelijke gevallen ongelijk. Hierbij is het van belang dat de werkelijke kosten mogen worden afgetrokken en verliesverrekening mogelijk is.¹⁶⁸ Zoals in hoofdstuk 3 is besproken, is het momenteel echter nog niet wenselijk om een vermogensaanwasbelasting in te voeren voor alle vermogenstitels.

De Staatssecretaris acht het wenselijk om onroerende zaken en overige vermogenstitels op een forfaitaire wijze te blijven belasten. Het forfaitair belasten van deze vermogenstitels kan tot strijdigheid leiden met zowel het horizontale als het verticale gelijkheidsvereiste. Dit zal ik kort uitleggen aan de hand van een rekenkundig voorbeeld. Op het moment dat een belastingplichtige in het bezit is van een aandelenpakket dat €10.000 in waarde stijgt, is hij onder een vermogensaanwasbelasting over de gehele €10.000 belasting verschuldigd. In het geval dat een belastingplichtige een onroerende zaak bezit die €10.000 in waarde stijgt, is hij onder de door staatssecretaris voorgestelde variant belasting verschuldigd over het forfaitair gestelde rendement. Zodra het forfaitaire rendement afwijkt van het werkelijk behaalde rendement leidt dit tot schending van het horizontale gelijkheidsvereiste. Op dezelfde manier kan er sprake zijn van schending van het verticale gelijkheidsvereiste omdat het niet zeker is dat iemand met een hoger rendement evenveel of meer belasting betaalt aangezien de te betalen belasting van een forfaitair rendement kan afhangen.¹⁶⁹

Naast het forfaitair belasten van verschillende vermogenstitels pleit de Staatssecretaris voor een forfaitaire kostenafrek bij een vermogensaanwasbelasting. Ook deze forfaitaire kostenafrek is in strijd met het draagkrachtbeginsel aangezien het te belasten rendement op individueel niveau minder goed zal aansluiten bij het werkelijk behaalde rendement. Het voordeel is daarentegen dat de belastingplichtigen geen administratie bij hoeven te houden en de Belastingdienst geen gegevens omtrent de kosten nodig heeft.¹⁷⁰

Bij een vermogensaanwasbelasting ligt het vanuit het draagkrachtsperspectief voor de hand om een verliesverrekening in te voeren. Zodra een verliesverrekening wordt beperkt door deze bijvoorbeeld maar voor een gelimiteerd aantal jaren toe te staan, doet dit afbreuk aan het draagkrachtbeginsel.¹⁷¹

¹⁶⁷ Keuzedocument box 3 2017, p. 37.

¹⁶⁸ Kavelaars, *WFR* 2016/131.

¹⁶⁹ Van den Dool 2009, p.14.

¹⁷⁰ Keuzedocument box 3 2017, p. 43-44.

¹⁷¹ Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

6.2.2 Het neutraliteitsbeginsel

Uit het oogpunt van neutraliteit verdient een vermogensaanwasbelasting op brede basis de voorkeur. Dit houdt in dat zoveel mogelijk vermogenstitels onder het regime van de vermogensaanwasbelasting vallen.¹⁷² Op deze manier worden de vermogenstitels immers op dezelfde manier belast en heeft de belastingheffing geen invloed op de investeringskeuze. Zoals eerder aangegeven acht de Staatssecretaris het echter wenselijk om bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting onroerende zaken en overige vermogenstitels op forfaitaire wijze te blijven belasten.¹⁷³ Het forfaitair belasten van deze vermogenstitels doet afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel aangezien het de investeringskeuze kan beïnvloeden. In de situatie dat het werkelijk rendement op onroerende zaken bijvoorbeeld een stuk lager is dan het forfaitaire rendement, kan het ongunstig zijn om in onroerende zaken te investeren en zal een belastingplichtige eerder investeren in bijvoorbeeld aandelen waar wel het werkelijke rendement wordt belast.

Een ander kenmerk van de vermogensaanwasbelasting dat afbreuk doet aan het neutraliteitsbeginsel is het mogelijke liquiditeitsprobleem. Belastingplichtigen moeten immers ook belasting betalen over ongerealiseerde winsten. Indien belastingplichtigen door het liquiditeitsprobleem worden gedwongen om een vermogenstitel te verkopen doet dit afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel. Het is immers niet de bedoeling dat belastingheffing invloed heeft op de beleggingsmix die belastingplichtigen kiezen. De Staatsecretaris stelt dat deze liquiditeitsproblemen kunnen worden ondervangen door een betalingsregeling waarbij er rente wordt berekend om uitstel van betaling te beperken.¹⁷⁴

Een ander nadeel uit het oogpunt van neutraliteit is dat de forfaitaire kostenaf trek economische verstoringen kan veroorzaken. Het aanhouden van een beleggingsportefeuille brengt immers hogere kosten met zich mee dan het aanhouden van een spaarrekening. Dit maakt het beleggen in vermogensbestanddelen waarmee hoge kosten gepaard gaan minder aantrekkelijk. Verder maakt het vermogensbestanddelen waarbij de kosten al verborgen zitten in het rendement aantrekkelijker aangezien er dan door de forfaitaire kostenaf trek een dubbele kostenaf trek ontstaat. Waarschijnlijk heeft dit als gevolg dat er meer van dit soort producten worden aangeboden.¹⁷⁵

Tot slot dient er opgemerkt te worden dat een verliesverrekening ten goede komt aan de neutraliteit van een vermogensaanwasbelasting aangezien de overheid dan ook meedeelt in het beleggingsrisico van de belastingplichtigen. Op deze wijze wordt het investeringsgedrag van de belastingplichtige minder beïnvloed. Op het moment dat verliesverrekening niet mogelijk is of beperkt wordt, bestaat immers de kans dat een belastingplichtige minder snel risico neemt.¹⁷⁶

6.2.3 Het doelmatigheidsbeginsel

Onder een vermogensaanwasbelasting zijn meer gegevens benodigd dan onder de huidige forfaitaire rendementsheffing en deze gegevens zijn ook sneller benodigd. Het is van belang dat er goede afspraken worden gemaakt tussen de ketenpartners en de Belastingdienst omtrent de renseignering van gegevens. Verder zal er met het oog op privacyaspecten een voldoende wettelijke basis gecreëerd moeten worden voor de renseignering van gegevens. Dit maakt een vermogensaanwasbelasting in beginsel complexer dan de huidige forfaitaire rendementsheffing.

¹⁷² Van den Dool 2009, p. 105.

¹⁷³ Zie hoofdstuk 3.

¹⁷⁴ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 14.

¹⁷⁵ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 43-44.

¹⁷⁶ Cnossen en Bovenberg, *WFR* 2000/04.

Het feit dat de gegevens sneller benodigd zijn, maakt het voor de Belastingdienst lastiger om een vooringevulde aangifte (VIA) aan te kunnen bieden. Bij de huidige forfaitaire rendementsheffing hebben de verschillende partijen 14 maanden de tijd om de gegevens aan te leveren en te controleren. De rendementsgrondslag voor bijvoorbeeld het belastingjaar 2019 wordt immers gesteld op de hoogte van het vermogen op 1 januari 2019. Over dit vermogen wordt pas in maart 2020 aangifte gedaan. Bij een vermogensaanwasbelasting zouden voor het belastingjaar 2019 de gegevens tot en met 31 december 2019 relevant zijn voor het bepalen van de hoogte van het vermogen. De verschillende partijen hebben bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting dus nog maar 2 maanden de tijd om de relevante gegevens aan te leveren en te controleren in plaats van 14 maanden.¹⁷⁷

Daarbij is het voor de Belastingdienst niet voor alle gegevens mogelijk om deze te verkrijgen via ketenpartners en is de Belastingdienst voor het verkrijgen van deze gegevens volledig afhankelijk van de belastingplichtigen. Dit kan als gevolg hebben dat belastingplichtigen (onbewust en bewust) meer fouten maken bij het invullen van de belastingaangifte en dat de mogelijkheden voor belastingontwijking en belastingontduiking toe zullen nemen. Om dit te voorkomen is inzet van extra handhaving capaciteit bij de belastingdienst noodzakelijk en dit gaat gepaard met extra kosten.

Uit de berekeningen van de Staatssecretaris volgt dat de invoering van een vermogensaanwasbelasting leidt tot €44 miljoen incidentele uitvoeringskosten en €14 miljoen structurele uitvoeringskosten voor de overheid. Bij de invoering van een werkelijke kostenaf trek stijgen de incidentele uitvoeringskosten tot €46 miljoen en de structurele uitvoeringskosten tot €16 miljoen.¹⁷⁸

6.3 Vermogenswinstbelasting

6.3.1 Het draagkrachtbeginsel

Een vermogenswinstbelasting is gebaseerd op het realisatiebeginsel, dit houdt in dat er pas belasting wordt geheven over een rendement op het moment van realisatie. Een ongerealiseerde waardemutatie blijft op deze manier onbelast. Het realisatiebeginsel kan bij een vermogenswinstbelasting in strijd zijn met het draagkrachtbeginsel aangezien dit tot strijdigheid met zowel het horizontale als het verticale gelijkheidsvereiste kan leiden.¹⁷⁹ Dit zal ik laten zien aan de hand van een rekenkundig voorbeeld.

Indien een belastingplichtige in het bezit is van een aandelenpakket dat €10.000 in waarde stijgt en hij deze aandelen niet vervreemdt, is hij geen belasting verschuldigd over deze waardeverhoging. Echter, wanneer een andere belastingplichtige die zijn aandelen ook € 10.000 in waarde ziet stijgen, deze aandelen wel vervreemdt, is hij belasting verschuldigd over de gehele waardeverhoging. Deze belastingplichtigen verkeren in dezelfde economische situatie maar zijn niet evenveel belasting verschuldigd. Er is dan geen sprake van horizontale gelijkheid.

Aan de hand van een ander voorbeeld laat ik zien of er sprake is van verticale gelijkheid. Hierbij ga ik uit van de situatie waarbij een belastingplichtige in het bezit is van een aandelenpakket dat €20.000 in waarde stijgt. Deze belastingplichtige verkoopt de helft van zijn aandelenpakket en realiseert hiermee een winst van €10.000. Een andere belastingplichtige is in het bezit van

¹⁷⁷ Keuzedocumenten box 3 2017, p.

¹⁷⁸ Keuzedocument box 3 2017, p. 53-55; zie bijlage 4 voor de opbouw van de uitvoeringskosten.

¹⁷⁹ Cnossen en Bovenberg, *WFR* 2000/04.

een aandelenpakket dat €10.000 in waarde stijgt en besluit om al zijn aandelen te verkopen. Ook deze belastingplichtige realiseert een winst van €10.000. Beide belastingplichtigen zijn evenveel belasting verschuldigd ondanks het feit dat de aandelen van beide belastingplichtigen niet evenveel in waarde zijn gestegen. In dit voorbeeld is er wel voldaan aan de in dit onderzoek gehanteerde definitie van verticale gelijkheid aangezien de belastingplichtige wier draagkracht meer is toegenomen dan de ander minstens net zo veel belasting verschuldigd is als de ander. In het geval dat de eerste belastingplichtige slechts een kwart van zijn aandelen vervreemdt, is niet langer voldaan aan het verticale gelijkheidsvereiste. De eerste belastingplichtige is dan immers nog maar over €5.000 belasting verschuldigd terwijl zijn draagkracht met €20.000 is toegenomen. De belastingplichtige wier draagkracht €10.000 is toegenomen, is over €10.000 belasting verschuldigd. Dit is een schending van verticale gelijkheid.

Een ander kenmerk van een vermogenswinstbelasting is dat de belastingheffing kan worden uitgesteld door bijvoorbeeld het vervreemden van vermogensbestanddelen uit te stellen. Een belastingplichtige kan deze uitgestelde belasting herbeleggen tegen het geldende rendement en dit resulteert in lagere effectieve belastingtarieven. Deze uiteenlopende tarieven zijn afhankelijk van de periode waarover de realisatie van een vermogenswinst kan worden uitgesteld en dit is in strijd met het draagkrachtbeginsel.¹⁸⁰

Net als bij een vermogensaanwasbelasting is het, volgens de Staatssecretaris, wenselijk om bij onroerende zaken en overige vermogenstitels belasting te heffen over een forfaitair rendement in plaats van het werkelijke rendement. Het forfaitair belasten van deze vermogenstitels kan, op dezelfde manier als bij een vermogensaanwasbelasting, leiden tot een schending van zowel horizontale als verticale gelijkheid en dit doet af aan het draagkrachtbeginsel. Zie paragraaf 6.2.1 voor het ontstaan van deze schending.

Volgens de Staatssecretaris is het verder lastig uitvoerbaar om voor alle vermogenstitels de werkelijke kosten aftrekbaar te maken. Om deze reden pleit de Staatssecretaris voor een forfaitaire kostenafrek. Deze forfaitaire kostenafrek is met het oog op het draagkrachtbeginsel echter minder wenselijk dan een systeem waarbij de werkelijke kosten aftrekbaar zijn aangezien het rendement op individueel niveau dan minder goed aansluit bij het werkelijk behaalde rendement. Dit nadeel is wellicht te rechtvaardigen met het oog op de uitvoerbaarheid.

Ook bij een vermogenswinstbelasting is het vanuit het draagkrachtperspectief wenselijk om een onbeperkte verliesverrekening toe te staan.¹⁸¹ Het is echter mogelijk dat een verliesverrekening om administratieve redenen wordt beperkt. Deze beperking van de verliesverrekening zou afbreuk doen aan het draagkrachtbeginsel aangezien het tot een ongelijke fiscale behandeling kan leiden van belastingplichtigen die in dezelfde economische situatie verkeren.

Een vermogenswinstbelasting lijkt op basis van bovenstaande analyse meer in strijd te zijn met het draagkrachtbeginsel dan de vermogensaanwasbelasting.

6.3.2 Het neutraliteitsbeginsel

Net als bij een vermogensaanwasbelasting is het vanuit het oogpunt van neutraliteit voor een vermogenswinstbelasting wenselijk om deze op zo'n breed mogelijke wijze in te voeren. De Staatssecretaris acht het desalniettemin wenselijk om onroerende zaken en overige vermogenstitels op forfaitaire wijze te blijven belasten. Voor de invloed van het forfaitair

¹⁸⁰ De berekening van de verschillende tarieven blijft buitenbeschouwing; Cnossen en Bovenberg, *WFR* 2000/04.

¹⁸¹ Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

belasten van deze vermogenstitels op de neutraliteit verwijs ik naar paragraaf 6.2.2 van dit onderzoek.

Een ander nadeel van de vermogenswinstbelasting is het ontstaan van een lock-in effect. Het wordt voordelig voor belastingplichtigen om winstrealisatie uit te stellen en verliesneming naar voren te halen om op deze wijze belastingheffing uit te stellen. Zodra dit lock-in effect daadwerkelijk ontstaat doet dit dus afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel. Kavelaars is echter van mening dat het lock-in-effect beperkt is. Dit standpunt onderbouwt hij door te kijken naar de Wet IB 2001 en Wet Vennootschapsbelasting 1969 waar er al gebruikt wordt gemaakt van een vermogenswinstheffing. Tezamen met Kavelaars ben ik van mening dat dit argument op zichzelf dan ook niet genoeg is om geen vermogenswinstbelasting in te voeren voor box 3.¹⁸²

De mogelijkheid tot verliesverrekening heeft bijna dezelfde gevolgen als bij een vermogensaanwasbelasting. Voor de toetsing aan het neutraliteitsbeginsel verwijs ik naar paragraaf 6.1.2. Een verschil met de vermogensaanwasbelasting is echter dat verliesverrekening als belastingplanningsinstrument gebruikt kan worden bij vermogenswinstbelasting en dit doet afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel.¹⁸³ Deze belastingplanning kan volgens de Staatssecretaris echter worden beperkt door 'ringfencing'.

6.3.3 Het doelmatigheidsbeginsel

De invoering van een vermogenswinstbelasting heeft, net als een vermogensaanwasbelasting, gevolgen voor de doelmatigheid van de vermogensrendementsheffing. Voor een juiste uitvoering van een vermogenswinstbelasting zijn er meer gegevens benodigd omtrent de verschillende vermogenstitels dan bij de huidige forfaitaire rendementsheffing en deze gegevens zijn sneller benodigd. Zo moet de historische verkrijgingsprijs bij een vermogenswinstbelasting bepaald worden en tot het moment van vervreemding worden bijgehouden. Dit levert veel vragen en discussies met de Belastingdienst op omdat de belastingplichtige belang heeft bij een zo hoog mogelijke verkrijgingsprijs. Het vaststellen en bijhouden van de verkrijgingsprijs brengt een administratieve last met zich mee en is bij veel latere vervreemding lastig vast te stellen en te toetsen. Daarbij kunnen er ook nog fraudemogelijkheden ontstaan op het moment dat de vermogenstitels worden overgedragen aan een financiële instelling in het buitenland en zij de verkrijgingsprijs niet goed bij kunnen houden.¹⁸⁴ Naast het bijhouden van de verkrijgingsprijs moeten de gegevens omtrent de reguliere inkomsten uit vermogenstitels worden bijgehouden.

Ook bij een vermogenswinstbelasting is de Belastingdienst voor sommige gegevens afhankelijk van de belastingplichtigen en dient er een wettelijke grondslag te zijn voor de renseignering van gegevens door financiële instellingen met oog op de privacywetgeving. Dit maakt de invoering van een vermogenswinstbelasting complexer en fraudegevoeliger. Om fraude te voorkomen is inzet van extra handhavingscapaciteit noodzakelijk en dit gaat gepaard met extra kosten. Daarbij zal de mogelijkheid van verliesverrekening ook gepaard gaan met extra handhavingscapaciteit en kosten door het systeem van 'ringfencing'.¹⁸⁵ De gevolgen voor de VIA zijn hetzelfde als bij een vermogensaanwasbelasting en hiervoor verwijs ik naar paragraaf 6.2.3 van dit onderzoek.

Uit de berekeningen van de Staatssecretaris volgt dat de invoering van een vermogenswinstbelasting leidt tot €47 miljoen incidentele uitvoeringskosten en €15 miljoen structurele uitvoeringskosten voor de overheid. Bij de invoering van een werkelijke

¹⁸² Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

¹⁸³ Zie paragraaf 4.2.7.

¹⁸⁴ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 55.

¹⁸⁵ *Keuzedocument box 3* 2017, p. 55; *Voortgangsrapportage box 3* 2016, p. 23.

kostenaftrek stijgen de incidentele uitvoeringskosten tot €49 miljoen en de structurele uitvoeringskosten tot €16 miljoen.¹⁸⁶ Een vermogenswinstbelasting is dus duurder dan een vermogensaanwasbelasting.

6.4 Het belasten van werkelijk spaarrendement

6.4.1 Het draagkrachtbeginsel

De variant waarbij het inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement en het inkomen uit beleggen forfaitair wordt belast, sluit mijns inziens beter aan bij het draagkrachtbeginsel dan de huidige forfaitaire rendementsheffing omdat voor ongeveer de helft van de huidige box 3-grondslag wordt aangesloten bij het werkelijke rendement. Het feit dat het inkomen uit beleggen nog steeds forfaitair belast wordt, doet echter wel afbreuk aan het draagkrachtbeginsel. Slechts de spaarders worden nu met zekerheid naar draagkracht belast, dit is een stap in de goede richting maar nog geen definitieve oplossing. Deze variant kan uitgebreider worden getoetst aan het draagkrachtbeginsel zodra het deelonderzoek van het kabinet afgerond is.

6.4.2 Het neutraliteitsbeginsel

Ook deze variant is, mijns inziens, geen volledig neutrale heffingssystematiek aangezien het gedrag van de belastingplichtige nog steeds beïnvloed kan worden door de belastingheffing. Zoals het kabinet al aangaf in de brief van 15 april 2019 kan het immers voorkomen dat de belastingplichtige zijn vermogen rond de peildatum in de meest gunstige categorie laat vallen. Hiermee wordt de beleggingskeuze dus beïnvloed en dit is in strijd met het neutraliteitsbeginsel. Ook kan deze variant sparen aantrekkelijker maken dan beleggen. Dit is echter afhankelijk van de wijze waarop het forfaitaire rendement uit beleggen wordt berekend. Indien het forfaitaire rendement uit beleggen hoger is dan de daadwerkelijke behaalde rendementen kan dit de belastingplichtigen immers stimuleren om minder te gaan beleggen en meer te sparen zodat zij geen belasting hoeven te betalen over een rendement dat zij niet behaald hebben. Deze variant kan uitgebreider worden getoetst aan het neutraliteitsbeginsel zodra het deelonderzoek van het kabinet is afgerond.

6.4.3 Het doelmatigheidsbeginsel

Deze variant is, mijns inziens, minder doelmatig dan de huidige forfaitaire rendementsheffing aangezien inkomen uit spaargeld en inkomen uit beleggen verschillend worden behandeld. Deze verschillende behandeling creëert zowel afbakenings- als ontwijkingsproblemen en deze kunnen slechts worden voorkomen door complexere wetgeving bestaande uit generieke antimisbruikregelingen of meerdere peildata. Het voorkomen van de afbakenings- en ontwijkingsproblemen maakt deze variant zowel complexer als kostbaarder voor zowel de burger als de overheid.¹⁸⁷ Deze variant kan uitgebreider worden getoetst aan het doelmatigheidsbeginsel zodra het deelonderzoek van het kabinet is afgerond.

6.5 De varianten van Bavinck en Heithuis

6.5.1 Het draagkrachtbeginsel

Bavinck pleit bij de beschrijving van zijn alternatief voor de forfaitaire rendementsheffing voor een combinatie van een vermogensaanwasbelasting, vermogenswinstbelasting en een forfaitaire rendementsheffing. Voor de toetsing van deze heffingssystemen aan het draagkrachtbeginsel verwijs ik naar paragraaf 6.1.1, 6.2.1 en 6.3.1 van dit onderzoek. Een verschil met de varianten die zijn besproken in hoofdstuk 3 en 4 van dit onderzoek is echter

¹⁸⁶ *Keuzedocument box 3 2017*, p. 55-56; zie bijlage 5 voor de opbouw van de uitvoeringskosten.

¹⁸⁷ *Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement*, 15 april 2019, 2019-0000063014, p. 3.

dat de onroerende zaken volgens Bavinck niet via een forfaitair systeem belast moeten worden maar dat minimaal het werkelijke rendement inclusief de vermogenswinsten (bij realisatie) belast dienen te worden. Op deze manier sluit het rendement per individu beter aan bij het werkelijke behaalde rendement en dit sluit beter aan bij het draagkrachtbeginsel. Een andere optie is volgens Bavinck, om bij onroerende zaken jaarlijks een forfaitair rendement te belasten en deze bij de vervreemding van de onroerende zaak te corrigeren naar het werkelijke rendement.¹⁸⁸ Ook deze variant sluit beter aan bij het draagkrachtbeginsel dan een volledig forfaitaire rendementsheffing aangezien het forfaitaire rendement bij de variant van Bavinck op het moment van vervreemding nog wordt gecorrigeerd en dus beter aansluit bij het werkelijk behaalde rendement.

Verder stelt Bavinck dat kosten die toerekenbaar zijn aan banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden aftrekbaar moeten zijn. De mogelijkheid tot aftrekken van werkelijke kosten is in lijn met het draagkrachtbeginsel. Wanneer Bavinck bij een nadere uitwerking van zijn variant toch kiest voor een forfaitaire kostenafrek doet dit afbreuk aan het draagkrachtbeginsel, hiervoor verwijs ik naar paragraaf 6.2.1. Ook pleit Bavinck voor een ruime mogelijkheid tot zowel voorwaartse- als achterwaartse verliesverrekening en dit draagt bij aan het draagkrachtbeginsel.¹⁸⁹

Heithuis pleit in de beschrijving van zijn alternatief voor de huidige forfaitaire rendementsheffing voor een vermogensaanwasbelasting. Voor de toetsing van een vermogensaanwasbelasting aan het draagkrachtbeginsel verwijs ik naar paragraaf 6.2.1 van dit onderzoek. Ook Heithuis pleit echter voor een andere heffingssystematiek voor rendement uit onroerende zaken. Heithuis pleit voor een overheveling van onroerende zaken van box 3 naar box 1 als nieuw onderdeel in de bron 'resultaat uit overige werkzaamheden'.¹⁹⁰ Op deze manier worden inkomsten uit onroerende zaken niet langer binnen box 3 op een forfaitaire wijze belast en dit zorgt ervoor dat de box 3-heffing beter aansluit bij het werkelijk behaalde rendement en dus ook beter in lijn is met het draagkrachtbeginsel.

Heithuis zegt bij de beschrijving van zijn alternatief niets over de eventuele aftrekbaarheid van werkelijke kosten of een mogelijkheid voor verliesverrekening. Wanneer het in deze variant mogelijk is om de werkelijke kosten af te trekken en er een ruime mogelijkheid is voor verliesverrekening sluit deze variant, mijns inziens, het beste aan bij het draagkrachtbeginsel.¹⁹¹

6.5.2 Het neutraliteitsbeginsel

Zoals aangegeven in de vorige paragraaf gebruikt Bavinck in zijn alternatief zowel een vermogensaanwasbelasting, een vermogenswinstbelasting en een forfaitaire rendementsheffing. Voor de toetsing van deze heffingssystemen aan het neutraliteitsbeginsel verwijs ik naar paragraaf 6.1.2, 6.2.2 en 6.3.2 van dit onderzoek. Een verschil is echter dat bij de variant van Bavinck het liquiditeitsprobleem minder groot is doordat Bavinck pleit voor een vermogensaanwasbelasting bij courante vermogenstitels en een vermogenswinstbelasting bij incurante vermogenstitels. Een belastingplichtige kan op ieder gewenst moment een deel van zijn courante vermogenstitels liquide maken voor betaling van de verschuldigde belasting. Wanneer hij precies genoeg vermogenstitels liquide maakt om de verschuldigde belasting te voldoen, neemt zijn portefeuille in aantal af maar niet in waarde.¹⁹²

¹⁸⁸ Bavinck, *WFR* 2019/22.

¹⁸⁹ Kavelaars 2016, *WFR* 2016/131.

¹⁹⁰ Heithuis, *WFR* 2019/63.

¹⁹¹ Hierbij wordt er niet gekeken naar de gevolgen in box 1.

¹⁹² Bavinck, *WFR* 2019/22, p. 6.

Verder pleit Bavinck ook voor een heffing over het werkelijke rendement uit onroerende zaken in plaats van een forfaitaire rendementsheffing. Dit komt ten goede aan de neutraliteit van de heffingssystematiek. De verschillende behandeling van courante en incurante vermogenstitels heeft, mijns inziens, echter ook een keerzijde. De verschillende momenten waarop belasting geheven wordt kan de beleggingsmix van een belastingplichtige immers beïnvloeden.

Tot slot stelt Bavinck dat kosten die toerekenbaar zijn aan banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden aftrekbaar moeten zijn. De mogelijkheid tot aftrekken van werkelijke kosten is in lijn met het neutraliteitsbeginsel. Wanneer Bavinck bij een nadere uitwerking van zijn variant toch kiest voor een forfaitaire kostenaf trek doet dit afbreuk aan het neutraliteitsbeginsel, hiervoor verwijs ik naar paragraaf 6.2.2 en 6.3.2. Ook pleit Bavinck voor een ruime mogelijkheid tot zowel voorwaartse- als achterwaartse verliesverrekening en dit draagt bij aan het neutraliteitsbeginsel.¹⁹³

Heithuis pleit bij de beschrijving van zijn variant voor een vermogensaanwasbelasting. Voor de toetsing van een vermogensaanwasbelasting aan het neutraliteitsbeginsel verwijs ik naar paragraaf 6.2.2 van dit onderzoek. Het verschil met de in hoofdstuk 3 besproken vermogensaanwasbelasting is echter dat Heithuis voorstelt om onroerende zaken van box 3 naar box 1 over te hevelen. Op deze manier hoeven onroerende zaken niet langer binnen box 3 op een forfaitaire wijze te worden belast, wat ten goede komt aan de neutraliteit van de box 3-heffing. Aangezien alle vermogenstitels binnen box 3 bij deze variant op dezelfde manier worden belast en er wordt aangesloten bij het werkelijke rendement acht ik deze variant het meest in lijn met het neutraliteitsbeginsel.¹⁹⁴ Heithuis zegt verder niks over een eventuele mogelijkheid tot verliesverrekening en de aftrekbaarheid van werkelijke kosten. Wanneer het in deze variant mogelijk is om de werkelijke kosten af te trekken en er een ruime mogelijkheid is voor verliesverrekening komt dit ten goede aan de neutraliteit van deze variant.

6.5.3 Het doelmatigheidsbeginsel

Voor de toetsing van het alternatief van Bavinck aan het doelmatigheidsbeginsel verwijs ik voor de aspecten van een vermogensaanwasbelasting, vermogenswinstbelasting en een forfaitaire rendementsheffing naar paragraaf 6.1.3 en 6.2.3 en 6.3.3 van dit onderzoek. Aangezien Bavinck een vermogensaanwasbelasting, vermogensaanwasbelasting en een forfaitaire rendementsheffing combineert maakt dit het heffingssysteem, mijns inziens, nog complexer aangezien er meer antimisbruikwetgeving tot stand moet komen. De verschillende behandeling van de vermogenstitels creëert immers extra afbakenings- en ontwijkingsmogelijkheden. Er zijn geen gegevens bekend omtrent de uitvoeringskosten van de variant van Bavinck. De uitvoeringskosten van deze varianten zullen naar mijn verwachting hoger zijn dan de uitvoeringskosten van een vermogensaanwas- of vermogenswinstbelasting.

Voor de toetsing van de variant van Heithuis verwijs ik naar paragraaf 6.1.3 van dit onderzoek omdat Heithuis pleit voor een vermogensaanwasbelasting. Heithuis stelt dat de Belastingdienst bijna alle benodigde gegevens bij de ketenpartners kan opvragen na de overheveling van onroerende zaken van box 3 naar box 1. Er zijn geen gegevens bekend omtrent de uitvoeringskosten van de variant van Heithuis. De uitvoeringskosten zullen naar mijn verwachting echter lager zijn dan bij de vermogensaanwasbelasting zoals deze door de Staatssecretaris is beschreven aangezien een groot deel van de problematiek wordt opgelost door de overheveling van de onroerende zaken van box 3 naar box 1. Door de overheveling van de onroerende zaken van box 3 naar box 1 acht ik deze variant het meest in lijn met het doelmatigheidsbeginsel van de varianten waarbij er wordt aangesloten bij het werkelijke

¹⁹³ Cnossen en Bovenberg, *WFR* 2000/04.

¹⁹⁴ Hierbij wordt er niet gekeken naar de gevolgen voor box 1.

rendement. De forfaitaire rendementsheffingen zijn echter wel doelmatiger dan de variant van Heithuis omdat de overheveling van de onroerende zaken van box 3 naar box 1 niet alle problemen van een vermogensaanwasbelasting oplossen.

De overheveling van onroerende zaken naar box 1 zal de box 1-heffing wel minder doelmatig maken aangezien de onroerende zaken hier belast worden voor werkelijk rendement inclusief kostenaf trek. Dit leidt tot de nodige controles, meer benodigde gegevens en discussies tussen de belastingplichtigen en de Belastingdienst. Box 3 staat in dit onderzoek echter centraal en de box 3-heffing wordt doelmatiger door de overheveling van onroerende zaken naar box 1.

6.6 Conclusie ten aanzien van de varianten

In paragrafen 6.1 tot en met 6.5.3 zijn zowel de huidige forfaitaire rendementsheffing als de verschillende alternatieven getoetst aan het draagkrachtsbeginsel, neutraliteitsbeginsel en doelmatigheidsbeginsel. De toets benadrukt mijns inziens dat de huidige forfaitaire rendementsheffing aan vervanging toe is. De forfaitaire rendementsheffing voldoet slechts aan het doelmatigheidsvereiste wegens de eenvoud van het systeem en is verder in strijd met zowel het draagkrachtbeginsel als het neutraliteitsbeginsel.

Het toetsen van de verschillende varianten aan de drie beginselen heeft echter laten zien hoe lastig het is om een box 3-heffing te ontwikkelen die in lijn is met het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en doelmatigheidsbeginsel. Zodra een variant verbetert vanuit het oogpunt van draagkracht en neutraliteit gaat dit vaak ten koste van de doelmatigheid en andersom. Zo scoren alle varianten waarbij het werkelijke rendement wordt belast beter op het gebied van draagkracht en neutraliteit en minder goed op het gebied van doelmatigheid. Mijns inziens moet er een juiste combinatie worden gevonden tussen de drie beginselen. In de onderstaande tabel is opgenomen hoe de verschillende varianten scoren op het gebied van draagkracht, neutraliteit en doelmatigheid. Deze scores volgen uit de toetsing uit paragraaf 6.1 tot en met 6.5.3. Op basis van de scores zijn de verschillende varianten in een ranglijst gezet naar wenselijkheid. Deze ranglijst loopt van 1 tot en met 7 waarbij 1 het meest wenselijk is en 7 het minst wenselijk.

Toetsing van varianten aan beginselen	Draagkrachtbeginsel	Neutraliteitsbeginsel	Doelmatigheidsbeginsel	Ranglijst naar wenselijkheid
Huidige forfaitaire rendementsheffing	- -	-	+ + +	7
Variant D	-	+ -	+ +	5
Vermogensaanwasbelasting	+	+	+ -	2
Vermogenswinstbelasting	+ -	+	-	4
Belasten van werkelijk spaarrendement	+ -	-	+ -	6
Variant van Bavinck	+	+ +	- -	3
Variant van Heithuis	+ +	+ + +	+	1
Legenda				
+ + +	Zeer goed			
+ +	Goed			
+	Voldoende			
+ -	Matig			
-	Onvoldoende			
- -	Zeer onvoldoende			

Uit bovenstaande tabel volgt dat de variant van Heithuis mijns inziens de meest wenselijke variant is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Hierbij dient de kanttekening worden gemaakt dat ik bij de toetsing van de variant van Heithuis aan de beginselen veronderstel dat de werkelijke kosten aftrekbaar zijn en er een ruime mogelijkheid is tot verliesverrekening. Daarbij is de variant minder duidelijk uitgewerkt dan de vermogensaanwasbelasting zoals deze door de Staatssecretaris is beschreven. De variant van Heithuis acht ik wenselijker dan de vermogensaanwasbelasting zoals deze door de Staatssecretaris is beschreven omdat de problemen rondom onroerende zaken worden opgelost door de overheveling van de onroerende zaken van box 3 naar box 1. Er dient echter

nog wel nader onderzoek te worden gedaan naar de precieze vormgeving van de variant van Heithuis, met name in box 1, voordat er een definitieve conclusie kan worden getrokken omtrent de wenselijkheid van deze variant.

Een conclusie die uit bovenstaande tabel wel kan worden getrokken is dat de heffingssystematiek van een vermogensaanwasbelasting, mijns inziens, het meest wenselijk is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Dit blijkt uit de tabel omdat de twee varianten met de beste scores gebruik maken van de heffingssystematiek van een vermogensaanwasbelasting. De precieze vormgeving van een vermogensaanwasbelasting dient nog verder te worden onderzocht.

6.7 Samenvatting

In paragraaf 6.1 tot en met 6.5.3 worden zowel de huidige forfaitaire rendementsheffing als de verschillende alternatieven getoetst aan het draagkrachtbeginsel, het neutraliteitsbeginsel en het doelmatigheidsbeginsel. De huidige forfaitaire rendementsheffing is door zijn eenvoud in lijn met het doelmatigheidsbeginsel maar in strijd met zowel het draagkrachtbeginsel als het neutraliteitsbeginsel. Door de strijdigheid met zowel het draagkrachtbeginsel als het neutraliteitsbeginsel is de huidige forfaitaire rendementsheffing mijns inziens niet langer aanvaardbaar.

De varianten waarbij belasting wordt geheven over het werkelijk behaalde rendement zijn allemaal beter in lijn met het draagkrachtbeginsel en het neutraliteitsbeginsel maar juist minder in lijn met het doelmatigheidsbeginsel. De variant van Heithuis scoort als enige variant voldoende op het gebied van alle drie de beginselen en is daardoor mijns inziens de meest geschikte variant om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. De variant van Heithuis is geschikter dan de door de Staatssecretaris omschreven vermogensaanwasbelasting door de overheveling van onroerende zaken naar box 1. De variant van Heithuis lost hiermee de problemen op rondom onroerende zaken in box 3. Er dient echter wel nader onderzoek te worden gedaan naar de precieze vormgeving van de variant van Heithuis, met name in box 1, voordat er een definitieve conclusie kan worden getrokken omtrent de wenselijkheid van deze variant.

Hoofdstuk 7 – Samenvatting en conclusie

In de loop der jaren is de forfaitaire rendementsheffing een onderwerp van discussie geworden binnen zowel de media, fiscale literatuur als de politiek. Dit komt omdat het forfaitaire rendement steeds verder afweek van de werkelijke behaalde rendementen. De Tweede Kamer heeft een duidelijke wens uitgesproken voor een vermogensrendementsheffing waarbij het werkelijke rendement wordt belast. Heden ten dage is er echter nog altijd een forfaitaire rendementsheffing omdat het nog niet duidelijk is welke variant het meest wenselijk is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek luidt dan ook: *Is de huidige forfaitaire vermogensrendementsheffing aanvaardbaar en is er een alternatieve box 3 heffing geschikter?*

Alvorens deze onderzoeksvraag wordt beantwoord, wordt het onderzoek kort samengevat. Na beantwoording van de onderzoeksvraag worden er nog aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

7.1 Samenvatting

Onder het regime van de Wet IB 1964 werden reguliere inkomsten uit vermogen tegen een progressief tarief belast en bleven waardeinstijgingen onbelast. Door de differentiatie in de fiscale behandeling van de vruchten van het vermogen en de waardeinstijgingen van vermogensbestanddelen zochten belastingplichtigen manieren om voordelen uit vermogen zoveel mogelijk te genieten in de vorm van vermogenswinst en niet in de vorm van rente of dividend om op deze manier belastingheffing uit te stellen. Het vermogen werd daarnaast volgens de Wet VB 1964 belast tegen een vast percentage van 0,7 procent. Dit werd door belastingplichtigen als onredelijk ervaren in combinatie met de progressieve belasting van reguliere inkomsten uit vermogen. Deze ontevredenheid tezamen met de diverse manieren waarop de belastingheffing over inkomsten uit vermogen ontgaan werd, hebben er mede toe geleid dat de inkomstenbelasting met ingang van 2001 is herzien.

Sinds de invoering van de Wet IB 2001 wordt er een forfaitaire vermogensrendementsheffing voor inkomen uit sparen en beleggen gehanteerd. Hierbij wordt niet geheven over de werkelijk gerealiseerde of genoten voordelen, maar in plaats daarvan wordt een verondersteld inkomen in aanmerking genomen voor de belastingheffing. Tot 1 januari 2017 werd een forfaitair rendementspercentage van 4 procent gehanteerd. Per 1 januari 2017 is de vermogensrendementsheffing in box 3 herzien om deze beter aan te laten sluiten bij de rendementen die door de belastingplichtigen in voorafgaande jaren gemiddeld zijn behaald. Sinds de herziening wordt het vermogen van elke belastingplichtige, afhankelijk van de omvang, verdeeld over drie schijven en per schijf geldt een gemiddelde vermogensmix. Het spaardeel en het beleggingsdeel kennen beiden een eigen forfaitair rendementspercentage dat jaarlijks wordt herijkt aan de hand van de formules zoals deze zijn neergelegd in de wet.

Ondanks de herziening van 2017 ervaren de belastingplichtigen de box 3-heffing heden ten dage nog altijd als onrechtvaardig omdat het afwijkt van de werkelijk behaalde rendementen.

De door de Staatssecretaris voorgestelde zogenoemde Variant D is een forfaitair systeem waarbij er tegemoet wordt gekomen aan de door burgers ervaren onrechtvaardigheid. Variant D heeft, volgens de Staatssecretaris, als gevolg dat de forfaitaire rendementen beter aansluiten bij de werkelijk behaalde rendementen en dat de kleine spaarder wordt ontzien. Daarbij is variant D op een korte termijn in te voeren omdat slechts de parameters van het huidige systeem worden aangepast. De Staatssecretaris pleit bij de beschrijving van variant D voor een verhoging van het heffingsvrije vermogen, een aanpassing van de herrijkingsformules en een aanpassing van de veronderstelde vermogensmix.

Een ander door de Staatssecretaris onderzocht alternatief voor de huidige forfaitaire rendementsheffing is een vermogensaanwasbelasting en deze variant is besproken in hoofdstuk 3 van dit onderzoek. Bij een vermogensaanwasbelasting worden jaarlijkse zowel de niet-gerealiseerde als de gerealiseerde waardemutaties belast. Naast deze waardemutaties worden ook de reguliere inkomsten uit vermogen belast. Door deze heffingssystematiek wordt langdurig uitstel van belastingheffing voorkomen. Een nadeel van deze heffingssystematiek is daarentegen dat er bij heffing over niet-gerealiseerde waardeinstijgingen liquiditeitsproblemen kunnen ontstaan bij de belastingplichtige.

De Staatssecretaris stelt voor om de vermogensaanwas bij bank- en spaartegoeden buiten beschouwing te laten en slechts de rente-inkomsten te belasten. Bij aandelen, obligaties en derivaten dienen echter zowel de vermogensaanwas als de reguliere inkomsten te worden belast. Bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting is het belangrijk dat er een goed georganiseerde informatiestroom is tussen de ketenpartners en de Belastingdienst zodat er zo min mogelijk administratieplicht voor de belastingplichtigen ontstaat. De Staatssecretaris is van mening dat onroerende zaken en overige vermogenstitels op een forfaitaire wijze belast moeten worden bij de invoering van een vermogensaanwasbelasting. Verder is de rente aftrekbaar van de som van het forfaitair bepaalde en werkelijk behaalde rendement en heeft de Staatssecretaris een voorkeur voor een forfaitaire kostenafrek. Tot slot ligt het voor de hand om vanuit het draagkrachtperspectief een verliesverrekening in te voeren en het heffingsvrije vermogen te vervangen voor een heffingsvrije voet voor het rendement

Vervolgens is in hoofdstuk 4 de vermogenswinstbelasting beschreven. Bij een vermogenswinstbelasting wordt er belasting geheven over de gerealiseerde waardemutaties en reguliere inkomsten. Er wordt bij een gerealiseerde vermogensmutatie belasting geheven over het verschil tussen de verkoopprijs en de verkrijgingsprijs voor zover dit verschil positief is. Een voordeel van de vermogenswinstbelasting is dat het liquiditeitsprobleem dat zich voordoet bij een vermogensaanwasbelasting over het algemeen niet speelt. Een nadeel is daarentegen dat de belastingheffing kan worden uitgesteld door het vervreemden van vermogensbestanddelen uit te stellen of door vermogenstitels met reguliere inkomsten om te zetten in vermogenstitels die waardemutaties generen. Daarnaast dienen de verkrijgingsprijzen en gedane investeringen (langdurig) te worden bijgehouden.

Ook bij een vermogenswinstbelasting worden slechts de reguliere inkomsten van bank- en spaartegoeden belast. De heffingssystematiek voor aandelen, obligaties en derivaten verschilt daarentegen wel van de vermogensaanwasbelasting. Bij een vermogenswinstbelasting is de benadering per beleggingsproduct, volgens de Staatssecretaris, een betere optie dan de benadering per beleggingsrekening. Dit heeft als gevolg dat de gegevensaanlevering door de ketenpartners aan de Belastingdienst complexer is dan bij een vermogensaanwasbelasting. Net als bij de vermogensaanwasbelasting heeft de Staatssecretaris bij het belasten van rendement uit onroerende zaken en overige vermogenstitels een voorkeur voor een belastingheffing op forfaitaire wijze.

De Staatssecretaris is van mening dat het in de rede ligt om ook bij een vermogenswinstbelasting de werkelijke rente aftrekbaar te maken. De aftrekbaarheid van de werkelijke rente kan ertoe leiden dat er op grote schaal met geleend geld geïnvesteerd gaat worden in financiële producten die geen inkomsten generen maar wel in waarde stijgen. Op deze manier wordt belastingheffing lang uitgesteld terwijl er wel wordt geprofiteerd van de renteaftrek.

Hetgeen is gesteld over de verliesverrekening bij een vermogensaanwasbelasting gaat ook op bij een vermogenswinstbelasting. Een additioneel probleem is echter dat verliezen bij een vermogenswinstbelasting makkelijker gebruikt kunnen worden als een instrument om

winstrealisatie uit te stellen tot het meest gunstige moment. Tot slot moet ook bij deze variant het heffingsvrije vermogen worden vervangen voor een heffingsvrije voet voor het rendement.

In hoofdstuk 5 is vervolgens als eerste de eveneens door de Staatssecretaris voorgestelde variant waarbij het inkomen uit sparen tegen werkelijk rendement en het inkomen uit beleggen forfaitair wordt belast, beschreven. Indien deze variant zou worden ingevoerd, wordt voor ongeveer de helft van de huidige box 3-grondslag aangesloten bij het werkelijke rendement. Het nadeel van deze variant is echter dat inkomen uit spaargeld en inkomen uit beleggen verschillend worden behandeld, en dit creëert zowel ontwijkings- als afbakeningsproblemen.

Als tweede is de variant van Bavinck beschreven. Bavinck schetst een variant waarbij hij zowel gebruik maakt van een vermogensaanwasbelasting als een vermogenswinstbelasting. Zo stelt hij dat banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden belast dienen te worden naar de werkelijke reguliere opbrengsten volgens de heffingssystematiek van een vermogensaanwasbelasting. Bij niet-courante effecten dienen de vermogenswinsten daarentegen pas bij realisatie belast te worden volgens de heffingssystematiek van een vermogenswinstbelasting. Verder stelt Bavinck dat de tweede woning met toerekenbare schulden in box 1 belast dient te worden volgens het eigenwoningforfait. Voor overige onroerende zaken dient minimaal het werkelijke rendement te worden belast inclusief de vermogenswinsten bij realisatie. Een andere optie voor onroerende zaken is een variant waarbij er jaarlijks een forfaitair rendement wordt belast en dit forfait wordt bij vervreemding van de onroerende zaak gecorrigeerd naar het werkelijke rendement. Voor inkomen uit overige vermogenstitels pleit Bavinck voor een forfaitaire rendementsheffing. Verder stelt Bavinck dat kosten die toerekenbaar zijn aan banktegoeden, vorderingen, courante effecten en toerekenbare schulden aftrekbaar moeten zijn. Tot slot pleit Bavinck voor een ruime mogelijkheid tot zowel voorwaartse als achterwaartse verliesverrekening. Hoe deze verliesverrekening precies vorm moet worden gegeven wordt niet beschreven.

Tot slot is de variant van Heithuis beschreven. Heithuis stelt voor om de opbrengsten van onroerende zaken over te hevelen naar box 1 en dus los te koppelen van box 3. De onroerendezaakopbrengsten dienen als afzonderlijke categorie opgenomen te worden in de bron resultaat uit overige werkzaamheden. Na de loskoppeling van de onroerende zaken van box 3 pleit Heithuis voor de overige vermogensbestanddelen voor het systeem van een vermogensaanwasbelasting. Heithuis spreekt in zijn beschrijving niet expliciet over een eventuele kostenaf trek. Wel stelt hij dat de Belastingdienst zich voor de gegevens omtrent jaarlijkse inkomsten en waardemutaties kan verlaten op gegevens die door banken en verzekeraar worden geadministreerd. Een systeem waarbij de werkelijke kosten aftrekbaar zijn lijkt, mijns inziens, daarom passend bij de variant van Heithuis. Verder zegt Heithuis ook niets over een verliesverrekening. Gezien het feit dat hij pleit voor een variant waarbij er zo goed mogelijk wordt aangesloten bij het werkelijk behaalde rendement lijkt ook een verliesverrekening passend bij de variant van Heithuis.

7.2 Beantwoording van de onderzoeksvraag

In hoofdstuk 6 zijn zowel de huidige forfaitaire rendementsheffing als de zes varianten getoetst aan het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en doelmatigheidsbeginsel. Aan de hand van deze toetsing is de onderstaande tabel gemaakt waarin is opgenomen hoe de verschillende varianten scoren op het gebied van draagkracht, neutraliteit en doelmatigheid. Op basis van de verschillende scores zijn de verschillende varianten in een ranglijst gezet naar wenselijkheid.

Toetsing van varianten aan beginselen	Draagkrachtbeginsel	Neutraliteitsbeginsel	Doelmatigheidsbeginsel	Ranglijst naar wenselijkheid
Huidige forfaitaire rendementsheffing	- -	-	+++	7
Variant D	-	+ -	++	5
Vermogensaanwasbelasting	+	+	+ -	2
Vermogenswinstbelasting	+ -	+	-	4
Belasten van werkelijk spaarrendement	+ -	-	+ -	6
Variant van Bavinck	+	++	- -	3
Variant van Heithuis	++	+++	+	1
Legenda				
+++	Zeer goed			
++	Goed			
+	Voldoende			
+ -	Matig			
-	Onvoldoende			
- -	Zeer onvoldoende			

De eerste conclusie die op basis van de bovenstaande tabel kan worden getrokken is dat de heffingssysteem van een vermogensaanwasbelasting het meest wenselijk is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Dit blijkt uit de tabel omdat de twee varianten met de beste scores gebruik maken van de heffingssysteem van een vermogensaanwasbelasting. De precieze vormgeving van een vermogensaanwasbelasting dient nog verder te worden onderzocht.

Uit bovenstaande tabel volgt verder dat de variant van Heithuis mijns inziens de meest wenselijke variant is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Hierbij dient de kanttekening worden gemaakt dat ik bij de toetsing van de variant van Heithuis aan de beginselen de veronderstelling heb gemaakt dat Heithuis voorstander is van zowel aftrekbaarheid van werkelijke kosten als een ruime mogelijkheid tot verliesverrekening. De variant van Heithuis acht ik wenselijker dan de vermogensaanwasbelasting zoals deze door de Staatssecretaris is beschreven omdat de problemen rondom onroerende zaken worden opgelost door de overheveling van de onroerende zaken van box 3 naar box 1.

7.3 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Uit dit onderzoek volgt dat de variant van Heithuis de meest wenselijke variant is om de huidige forfaitaire rendementsheffing te vervangen. Er dient echter nog wel nader onderzoek te worden gedaan naar de precieze vormgeving van de variant van Heithuis voordat er een definitieve conclusie kan worden getrokken omtrent de wenselijkheid van deze variant. Specifiek dient er onderzoek te worden gedaan naar de gevolgen van de overheveling van onroerende zaken van box 3 naar box 1.

Literatuurlijst

Boeken

Cornielje, FM 2016/146

S.B. Cornielje, *Fusies en overnames in de Europese BTW (Fiscale Monografieën, nr. 146)*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Heithuis e.a. 2015

E.J.W. Heithuis e.a., *Inkomstenbelasting (Fed fiscale studieseries, deel 35)*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Heithuis e.a. 2017

E.J.W. Heithuis e.a., *Vennootschapsbelasting. Inclusief dividendbelasting en taks accounting*, Deventer: Wolters Kluwer Nederland B.V. 2017.

Van den Dool 2009

R.P. van den Dool, *Belastingheffing over kapitaalinkomen bij natuurlijke personen*, Rotterdam: Erasmus Universiteit 2009.

Tijdschriften

Bavinck, WFR 2017/33

C.B. Bavinck, 'De forfaitaire vermogensrendementsheffing (box 3) met ingang van 1 januari 2017 impliceert een progressieve vermogensbelasting', *WFR* 2017/33.

Bavinck, WFR 2019/22

C.B. Bavinck, 'De vermogensrendementsheffing of een alternatief', *WFR* 2019/22.

Cnossen en Bovenberg, WFR 2000/4

S. Cnossen en A.L. Bovenberg, 'Vermogensrendementsheffing: vondst of miskleun?', *WFR* 2000/4.

Heithuis, WFR 2019/63

E.J.W. Heithuis, 'Een alternatieve box 3-heffing', *WFR* 2019/63.

Kavelaars, WFR 2016/131

P. Kavelaars, 'Van box 3 naar een vermogensmutatieheffing', *WFR* 2016/131.

Pieterse, WFR 2014/1409

L.J.A. Pieterse, 'Ficties en forfaits in het belastingrecht', *WFR* 2014/1409.

Reus, WFR 2018/47

M.M. de Reus, 'De toekomst van box 3', *WFR* 2018/47.

Stevens, WFR 2011/1168

L.G.M. Stevens, 'Fiscaal totaalinkomen en draagkrachtbeginsel anno 2011', *WFR* 2011/1168.

Parlementaire stukken

Voortgangsrapportage box 3 2016

Bijlage bij de brief van de Staatssecretaris van Financiën van 20 september 2016, blg-783311, www.rijksoverheid.nl.

Keuzedocument box 3 2017

Bijlage bij de brief van de Staatssecretaris van Financiën van 9 juni 2017, 2017-0000103186, www.rijksoverheid.nl.

Kamerstukken II 1979/80, 16403, nr. 1.

Kamerstukken II 1980/81, 16539, nr. 3.

Kamerstukken II 1997/98, 25810, nr.2.

Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr.3.

Kamerstukken II 1999/00, 26727, nr.7.

Kamerstukken II 2005/06, 30375, nrs. 1-2.

Kamerstukken II 2015-2016, 34300, nr. 62.

Kamerstukken II 2015-2016, 34302, nr. 3.

Kamerstukken II 2015-2016, 34302, nr.97.

Kabinetsreactie box 3 op basis van werkelijk rendement, 15 april 2019, 2019-0000063014.

Krantenartikelen***De Telegraaf* 2 januari 2018**

'Ongenoegen over spaartaks blijft', *De Telegraaf* 2 januari 2018.

Jurisprudentielijst

HR 5 februari 1969, ECLI:NL:HR:1969:AX5888.

HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812.

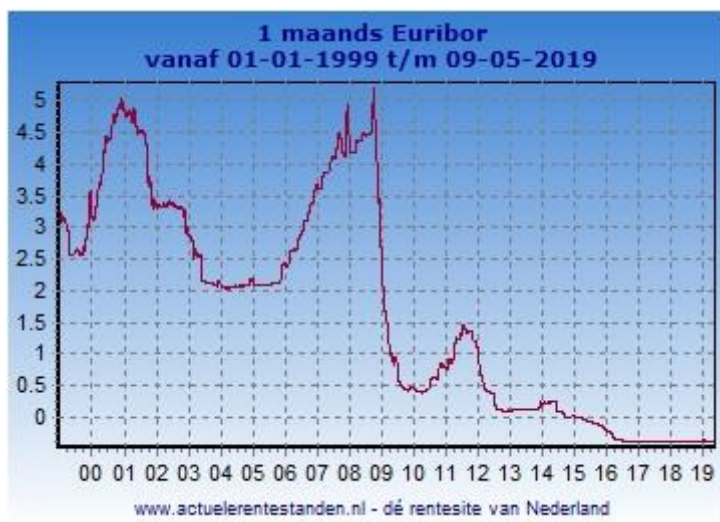
HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129.

HR 31-12-2018, ECLI:NL:PHR:2018:1439 (concl. A-G Ettema).

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:PHR:2018:1439.

Bijlages

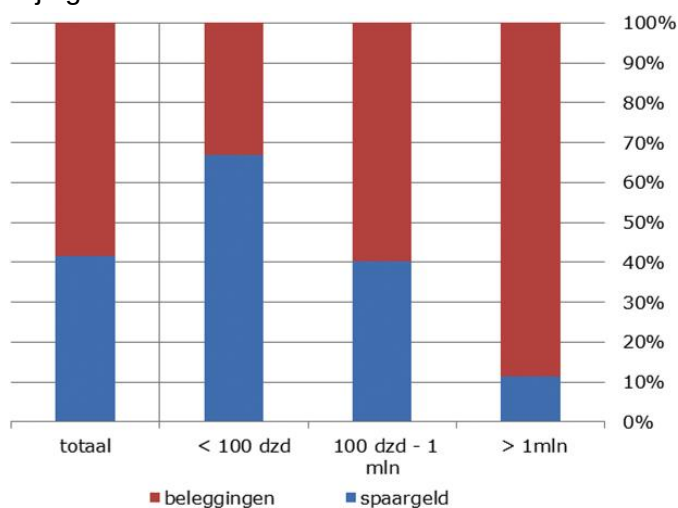
Bijlage 1

Figuur 1: X-as: jaartallen 2000 t/m 2019, Y-as: Euribor rentepercentage.

Bron: <https://www.actuelerentestanden.nl/euribor.asp?i=5>

Bijlage 2

Figuur 2: Gemiddelde vermogensmix van personen totaal en naar drie vermogens-klassen. Bron: Ministerie van Financiën, integrale belastingaangiften 2012.

Bijlage 3

	Rendement	Gewicht
Aandelen	8,25%	28%
Onroerende zaken	4,25%	45%
Obligaties	4,00%	12%
Andere vermogenstitels (cf gemiddelde)	5,5%	15%
Totaal gemiddeld beleggingen	5,5%	100%

Tabel 1: Langetermijnrendement op beleggingen. Bron: Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3, p. 13.

Bijlage 4

	Incidenteel	Structureel
Dienstverlening	€ 6 mln	€ 1 mln
Handhaving/toezicht	€ 32 mln (430 fte)	€ 12 mln (165 fte)
Automatisering	€ 6 mln	€ 1 mln
Evt aanpassing gegevenslevering aan derden	Nnb	nmb
Totaal	€ 44 mln	€ 14 mln ⁴⁵

Tabel 2: Uitvoeringskosten vermogensaanwasbelasting. Bron: *Keuzedocument box 3* 2017, p.55.

Bijlage 5

	Incidenteel	Structureel
Dienstverlening	€ 7 mln	€ 1 mln
Handhaving/toezicht	€ 34 mln (455 fte)	€ 13 mln (175 fte)
Automatisering	€ 6 mln	€ 1 mln
Evt aanpassing gegevenslevering aan derden	Nnb	nmb
Totaal	€ 47 mln	€ 15 mln ⁴⁷

Tabel 3: Uitvoeringskosten vermogenswinstbelasting. Bron: *Keuzedocument box 3* 2017, p. 56.